

O izborima u prvih dvadeset godina samostalne Slovenije*

U članku je prikazano izborno zakonodavstvo za parlamentarne izbore (Državni zbor) i predsjednika Republike u Sloveniji. Predstavljeni su i rezultati izbora u Državni zbor i izbori za predsjednika Republike. Stranke su se u Sloveniji počele osnivati nakon 1988. godine. U svibnju 2017. u Sloveniji je bilo registrirano 87 stranaka. Na izborima za zastupnike u Državnom zboru dovoljnu podršku za dobivanje zastupničkih mandata imalo je sedam ili osam stranaka. Broj birača 1992. iznosio je 1 500 000, a do 2011. godine taj je broj narastao na 1 700 000. Odaziv birača 1992. godine u postotcima bio je iznimno visok i iznosio je više od 85 %. Postotak odaziva birača na izbore u Državni zbor nakon toga je sve vrijeme do 2004. godine padao i tada je iznosio samo malo više od 60 %. Na parlamentarnim izborima 2008. i 2011. godine odaziv je narastao za otprilike 2,5 %.

Ključne riječi: izbor, izborno zakonodavstvo, Republika Slovenija, Državni zbor, predsjednik Republike, političke stranke

Izbori su jedan od stupova demokratskog društva. Nakon Drugoga svjetskog rata izbori u Istočnoj i Srednjoj Europi imali su drugačiju funkciju nego danas. Cilj izbora nije bio izbor, nego potvrda izabranih kandidata koje je na različite načine birala politička nomenklatura. Urušavanjem socijalističkog sustava osamdesetih u Istočnoj Europi jedan od najglasnijih zahtjeva bio je onaj o slobodnim izborima. Slobodne je izbore oporba predstavljala kao izbor između različitih političkih stranaka koje se bore za naklonost birača. U članku će biti riječi o izbornome zakonodavstvu za izbor članova najvažnijega političkog tijela u zemlji – parlamenta. Bit će riječi i o zakonodavstvu za izbor predsjednika republike. Naime, Slovenija je jedna od rijetkih država koja predsjednika, koji nema velike ovlasti, bira neposredno. Bit će predstavljeni i rezultati parlamentarnih izbora od 1992. do 2011. te predsjedničkih od 1992. do 2012. Izbori provedeni 1990. nisu uključeni jer su provedeni po pravilima koja su vrijedila samo za te izbore.

* Ovaj rad je sufinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije u sklopu programa br. P6-0235 *Slovenska zgodovina*.

Kratak pregled najvažnijih stranaka u samostalnoj Sloveniji

Postojanje i rad stranaka u samostalnoj Sloveniji regulirani su Zakonom o političkim strankama. Njemu je prethodio Zakon o političkom udruživanju koji su sva tri doma Socijalističke skupštine Slovenije potvrdila potkraj 1989. godine.¹ Tim je zakonom pravno uređeno osnivanje političkih organizacija u kojima bi pojedinci ostvarivali svoje političke ciljeve. Potrebno je upozoriti na upotrebu izraza *politička organizacija*, a ne *politička stranka*. Takav, pomalo licemjeran, izraz odraz je vremena u kojem je zakon donesen. Važna razlika u odnosu na prijašnju političku praksu bila je da je zakon političko organiziranje samo stavio u polje politike i izričito zabranio djelovanje stranaka u poduzećima i u sličnim organizacijama te u državnim tijelima.² Ova odredba ostala je na snazi i u izmjenama zakona.³ Za osnivanje stranke bilo je potrebno dvadeset punoljetnih državljana koji su na osnivačkoj skupštini potvrdili statut, program i izabrali stranačka tijela.⁴ Godine 1994. Državni zbor (DZ) donio je Zakon o političkim strankama (ZPS) koji je zamijenio zakon iz 1989. godine. Od dopuna, odnosno izmjena zakona ponajprije treba spomenuti da su radikalno postroženi uvjeti za osnivanje stranke. ZPS je broj članova osnivača povećao na 200.⁵ Političke stranke morale su se, prema zakonu iz 1989., registrirati u mjestu gdje im je bilo sjedište, a nakon 1994. registar vodi ministarstvo nadležno za poslove uprave.⁶ Nedorečenost zakona iz 1989. vidljiva je i u materijalima koje je potrebno priložiti zahtjevu za upis u registar. Spomenuti zakon zahtijeva od onoga tko prijavljuje samo zapisnik s osnivačke skupštine, statut i program,⁷ dok zakon iz 1994. zahtijeva i popis 200 članova osnivača, a izričito zahtijeva i zapisnik s popisom stranačkih tijela i osobu ovlaštenu za predstavljanje i zastupanje stranke.⁸

U oba zakona piše da je poslovanje stranke javno što također vrijedi i za financijsko poslovanje stranke.⁹ Stranke se mogu financirati iz različitih izvora. Zakon iz 1989. godine postavio je sustav financiranja stranaka koji vrijedi i danas. Jedan od elemenata financiranja stranaka su sredstva iz proračuna što je uvedeno već prvim spomenutim zakonom.¹⁰ Mjerilo za određivanje sredstava iz proračuna bio je broj zastupnika stranke u Društveno-političkom vijeću republičke skupštine. Osim te odredbe o razmjernosti mogle su se dodatno financirati i političke organizacije mađarske i talijanske manjine. Prema zakonu iz 1994. zadržala se odredba o financiranju iz proračuna. Mjerilo je

1 Zakon o političkom združivanju (ZPZ). Zakon je donesen u sva tri vijeća 27. prosinca 1989., objavljen u Službenom listu SRS, br. 42, 29. prosinca 1989.

2 Vidi čl. 7. ZPZ-a

3 Vidi čl. 3. ZPS-a

4 Vidi čl. 9. ZPZ-a

5 Vidi čl. 4. ZPS-a.

6 Vidi čl. 11. ZPZ i čl. 10. ZPS-a.

7 Vidi čl. 2. ZPZ-a.

8 Vidi čl. 10. ZPS-a

9 Vidi čl. 23. ZPZ-a i čl. 2. ZPS-a

10 Vidi čl. 20. i 21. ZPZ-a.

broj glasova koje je stranka dobila na izborima za Državni zbor. Sredstva iz proračuna dobivaju samo stranke koje su izabrane u Državni zbor.¹¹

Zakon o političkom udruživanju bio je u vezi s financiranjem stranka još uvijek vrlo labav. Tome su u zakonu iz 1989. posvećena samo četiri članka koja govore o načinima pridobivanja sredstava, o javnosti financijskog poslovanja i o nadzoru koji provodi Služba društvenog knjigovodstva (SDK).¹² Zakon iz 1994. zabranio je da stranke financiraju državna tijela, javne ustanove, javna poduzeća, organizacije lokalne samouprave, humanitarne i vjerske organizacije. Ista zabrana vrijedila je i za gospodarske subjekte s najmanje 50 % javnog kapitala. U izmjenama zakona iz 2000. godine promijenjen je dio o financiranju stranaka. Time su sve stranke koje su na parlamentarnim izborima dobile najmanje 1 % glasova na državnoj razini i kandidirale se u tri četvrtine izbornih jedinica dobile financijsku potporu države. Dodana je i obaveza podnošenja godišnjeg izvješća Državnom uredu za reviziju (Računsko sodišće).¹³ Zadržana je odredba o gospodarskim subjektima s 50 % javnog kapitala koji ne smiju financirati stranke. Značaj prethodnog razdoblja, odnosno dokaz da je zakon pratio stvarno stanje u društvu jest članak 25. u prethodnim odredbama. Tim su člankom prve političke stranke gotovo automatski upisane u registar. Naime, zakon je dopustio djelovanje političke stranke odmah po upisu u registar.¹⁴ Budući da su neke stranke već djelovale, prethodnim je odredbama njihov rad bio legaliziran. Na taj su način Socijalistički savez radnog naroda Slovenije (Socialistična zveza delovnega ljudstva Slovenije – SZDL), Savez udruženja boraca NOR-a Slovenije (Zveza združenj borcev NOV Slovenije), Savez komunista Slovenije (Zveza komunistov Slovenije – ZKS), Savez socijalističke omladine Slovenije (Zveza socialistične mladine Slovenije – ZSMS), Slovenski demokratski savez (Slovenska demokratska zveza – SDZ), Socijaldemokratski savez Slovenije (Socialdemokratska zveza Slovenije), Slovenski seljački savez – (Slovenska kmečka zveza), Savez slovenske seljačke mladeži (Zveza slovenske kmečke mladine), Jugoslavenski savez (Jugoslovenska zveza), Slovenski kršćanski demokrati (Slovenski kršćanski demokrati – SKD), Građanska stranka zelenih (Meščanska stranka zelenih), Zeleni Slovenije, Udruženje za jugoslavensku demokratsku inicijativu (Združenje za jugoslovansko demokratsko pobudo), Savez za očuvanje jednakosti građana (Zveza za ohranitev enakopravnosti državljanov) i Zajednica Talijana (Skupnost Italijanov) postale registrirane stranke, ako su to željele i uz to predložile statut i program.¹⁵ Političke stranke morale su svoj rad prilagoditi novim zakonskim okvirima u roku od tri mjeseca. Iznimka su bila poduzeća i druge organizacije gdje je prijelazni rok bio do godine dana.¹⁶ Moguće je da je riječ

11 Vidi čl. 23. ZPS-a.

12 Vidi ZPZ, čl. 20. do 23.

13 Vidi čl. 18. ZpolS-A

14 Vidi čl. 9. ZPZ-a

15 Vidi čl. 25. ZPZ-a

16 Vidi čl. 26. ZPZ-a

o namjernom špekuliranju jer je donošenjem zakona bilo više ili manje jasno da će se se izbori održati za manje od godinu dana.

Nakon 1994. bili su potrebni popravci i izmjene Zakona o političkim strankama. Na zakon su se više puta okomili različiti pojedinci i grupe smatrajući protustavnima određene članke, ponajprije one koji su se odnosili na financijsku potporu strankama. Državni zbor potvrdio je 4. listopada 2005. pročišćeni tekst Zakona o političkim strankama kojim je udovoljeno odlukama Ustavnog suda te različitim ispravcima i dopunama.¹⁷ Nešto više od dvije godine kasnije Državni zbor ponovno je mijenjao zakon i udio javnog kapitala u gospodarskim subjektima koje ne bi smjele financirati političke stranke smanjio na 25 %, čime su, barem u zakonskom smislu, pooštrili uvjete.¹⁸

Razvoj slovenskih političkih stranaka u prvih dvadeset godina nakon osamostaljenja priča je o rastu i padu broja stanaka i usponima i padovima pojedinih stranaka. Stranke su se nastajale i nestajale. Često je nastanak ili nestanak stranke iz registra povezan s udruživanjem više stranaka u neku novu stranku.¹⁹ Krajem 1991. u jedinicama lokalne samouprave (riječ je o starim općinama prije lokalne reforme kada su one obavljale još neke zadatke u domeni državne uprave) bilo je registrirano 76 stranaka. Najviše je stranaka osnovano nakon 1989. godine. U ožujku 1990. izišla je knjižica s programima stranaka koje su se kandidirale na izborima u travnju 1990. Kao najstarija stranka ovdje je navedena ZKS-SDP, dakle reformirani komunisti, s datumom nastanka stranke 17. travnja 1937.²⁰ Datum je naravno povezan s nastankom KPS-a koji je spomenutog datuma osnovan u Čebinama. Slijedila ju je Socijalistička stranka Slovenije. Pod spomenutim imenom djelovao je nekadašnji Socijalistički savez radnog naroda Slovenije koji je kao datum osnivanja uzeo 27. travnja 1941. što je bio datum osnivanja Oslobođilačke fronte Slovenije (Osvobodilna fronta – OF).²¹ Dvije godine mlađa bila je Liberalno demokratska stranka, a ona je nastala preimenovanjem nekadašnjeg Saveza socijalističke omladine Slovenije (ZSMS), kojemu je prethodio Savez slovenske

17 Vidi ZpolS-C.

18 Vidi ZpolS-D. Spomenuta izmjena odnosi se na čl. 25. zakona i određena je u čl. 4. ZpolS-D

19 Za pregled povijesnog razvoja stranaka potrebno je koristiti se različitom literaturom, prije svega člancima u različitim zbornicima. Razvoj raznih stranaka prikazan je nesustavno, za veće je nešto lakše, kao i za DEMOS. Svezak 3-4 Časopisa za zgodovino i narodopisje iz 2001. pod naslovom Demosov zbornik. U njemu je objavljeno više članaka o DEMOS-u, a pritom i povijesni pregled stranaka koje su sastavljale spomenutu koaliciju.

20 Koga voliti?!, str. 98. List *Delo* je od 1991. nekoliko godina izdavao *Slovenski almanah*. U njemu se nalazio sažetak bitnih događaja u godini sa statističkim podacima. Objavljeni su i pregledi (ne)parlamentarnih stranaka. Autori članaka o strankama mogli su biti povezani sa strankom, ili je bila riječ o novinarskom članku. U vezi s reformiranim komunistima u Slovenskem almanahu '92 navodeći »starost« stranke pripisuju joj nastanak 2. ožujka 1920., kada je osnovana Delavska socialistična stranka za Slovenijo. Slovenski almanah '92, str. 74-76.

21 Koga voliti?!, str. 78.

omladine (Zveza Slovenske mladine) osnovan 12. listopada 1943.²² Prve stranke²³ nastale u vrijeme tzv. slovenskoga proljeća bile su Slovenski seljački savez i Savez slovenske seljačke mladeži, koje su osnovane 12. svibnja 1988. Obje su nastale unutar starih struktura, Slovenski seljački savez nastao je unutar SZDL-a, a Savez slovenske seljačke mladeži unutar ZSMS-a.²⁴ Godine 1989. osnovan je Slovenski demokratski savez (Slovenska demokratska zveza (11. siječnja 1989.)), Socijaldemokratski savez Slovenije (Socialdemokratska zveza Slovenije (16. veljače 1989.))²⁵, Zeleni Slovenije (11. lipnja 1989), Jugoslavenski savez (Jugoslovenska zveza (5. srpnja 1989)), Slovenski kršćanski demokrati (Slovenski kršćanski demokrati (4. studenoga 1989.)), Stranka za jednakost građana (Stranka za enakopravnost občanov (21. studenoga 1989.)) i Liberalna stranka (27. prosinca 1989.).

Krajem 1995. u Sloveniji je bilo 19 stranaka. U *Slovenskom almanahu* predstavljene su u dvjema skupinama, parlamentarne i neparlamentarne stranke.²⁶ U uvodnom dijelu piše da je donošenjem novog zakona o političkim strankama nedvojbeno određeno što je politička stranka jer je prema starom zakonu iz razdoblja pred osamostaljenjem u registaru stranaka bilo upisano mnogo različitih organizacija koje uopće nisu bile političke stranke u pravom smislu riječi. Broj stranaka do kraja desetljeća narastao je na 33. Spomenuti broj navode almanasi iz 1999. i 2000. godine.²⁷ U proljeće 2013. u Sloveniji je registrirano 77 stranaka, četiri godine kasnije 87.²⁸ Većinom su to male stranke. Riječ je uglavnom o strankama koje svoje aktivnosti usmjeravaju na lokalne izbore, a tek manji dio njih i na parlamentarne ili predsjedničke. Nemali broj stranaka nastao je iz kandidacijskih lista gradonačelnika ili formiranjem stranaka prije novih izbora. Još nešto stranaka nastalo je spajanjem srodnih stranaka.

22 Koga voliti?!, str. 148

23 Pri osnivanju političke su skupine upotrebljavale izraz savezi, iako su se u određenom smislu ponašale kao stranke.

24 Repe, Jutri, str. 111.

25 Poticaji za osnivanje socijaldemokratske stranke pojavili su se i ranije, a povezani su sa štrajkom u Litostroju krajem 1987. Nakon štrajka je njegov vođa France Tomšič osnovao prvi neovisni sindikat. Istovremene aktivnosti za osnivanje Socijaldemokratskog saveza Slovenije koju je trebao voditi France Bučar nisu bile uspješne. Vidi Repe, Jutri, str. 112. O Bučarovom (ne)angažmanu u nastajanju Socijaldemokratskog saveza Slovenije piše i Ali Žerdin. Žerdin piše da je France Tomšič Franci Bučaru nudio mjesto predsjednika. »Vendar profesor sebe ni dojemal kot socialdemokrata«. Žerdin, France Bučar, str. 91. Slično piše Milan Zver, koji Tomšiču pripisuje razmišljanje da Bučarova odluka »ni bila njegova lastna odločitev«. Zver, 100 let, str. 91.

26 Slovenski almanah '96, str. 154-156.

27 Slovenski almanah '99, str. 135-136 i Slovenski almanah 2000, str. 158-159. Objavljen je samo popis stranaka sa sjedištem stranke. Almanasi iz 1992. i 1995. donose i opis razvoja stranke i suštinu programa stranke. U Almanahu '92 su programe rezimirali predsjednici stranaka koji su navedeni i kao autori. Iznimka je tekst o Slovenskim kršćanskim demokratima gdje autor nije naveden. U Almanahu '96 predstavljanje programa pripremile su stranke. Ovdje je predstavljanje mnogo kraće nego u prvom spomenutom primjeru.

28 Tražilica političkih stranaka, <http://mrrsp.gov.si/rdrubjave/ps/index.faces> (Pregledano 28. svibnja 2013. i 10. svibnja 2017.).

Kraće predstavljanje slovenskih stranaka ograničit će se na stranke proizišle iz nekadašnjih društveno-političkih organizacija (SZDL, ZSMS i ZJS) i na veće stranke nastale nakon 1988.

Socijalistički savez radnog naroda (Socialistična zveza delovnega ljudstva (SZDL)) u trenutku političke transformacije gubio je ulogu nekadašnje krovne društveno-političke organizacije. Godine 1990. SZDL se odlučio preoblikovati u stranku, a osnivački kongres održan je u lipnju iste godine. Stranka je pod imenom Socijalistička stranka Slovenije (Socialistična stranka Slovenije) postojala do ožujka 1994. kada se s nekoliko drugih stranaka udružuje u Liberalnu demokraciju Slovenije (LDS).²⁹ Predsjednik stranke bio je Viktor Žakelj.³⁰ Na izborima u travnju 1990. stranka je u republičkoj skupštini osvojila pet mandata. Ona je i prva predlagala plebiscit o osamostaljenju, ali njezin prijedlog DEMOS tada nije prihvatio.

Savez komunista Slovenije (Zveza komunistov Slovenije) izišao je na parlamentarne izbore 1990. kao Stranka demokratske obnove, kasnije preimenovana u Socijaldemokratsku obnovu Slovenije.

Postala je najmoćnija politička stranka u Društveno-političkom vijeću skupštine, no najjača je bila koalicija novih stranaka DEMOS koja je imala više od polovice delegata u vijeću koje je činilo 80 članova.³¹ Prije izbora 1992. došlo je do povezivanja nekih stranaka ljevice u zajedničku koaliciju Udružena lista (Združena lista). Izbori su za njih bili uspješni te je koalicija ušla u vladu zajedno s LDS-om i SKD-om. Krajem svibnja 1993. spomenute lijeve stranke formalno su se povezale i osnovale Udruženu listu socijaldemokrata (Združeno listo socialnih demokratov). Nju su činila Socijaldemokratska stranka Slovenije, Radnička stranka (Delavska stranka), Socijaldemokratska unija (Socialdemokratska unija) i dvije skupine koje su napustile Socijalističku stranku Slovenije (Socialistična stranka Slovenije) i Demokratsku stranku umirovljenika (Demokratska stranka upokojencev Slovenije). Stranka je bila u Vladi do 1996. kada je istupila iz nje. Nakon izbora 1996. ostala je u oporbi. Borut Pahor postao je 1997. predsjednikom stranke, a na tome je položaju ostao do 2012. Tijekom njegova predsjedavanja strankom, stranka je nakon izbora 2000. bila vladajuća, od 2004. do

29 Socialistična stranka Slovenije, Historiat ustvarjalca gradiva <http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?ID=23769> (Pregledano 6. lipnja 2013)

30 Žakljeva razmišljanja prije izbora 1990. bila su gotovo proročanska gledamo li ih iz današnje perspektive. U *Žirovskem občasniku* predstavio je razmišljanja Socijalističke stranke (najvjerojatnije više osobna nego stranačka) o budućnosti koja čeka Sloveniju nakon izbora. Zapis je datiran 25. veljače 1990. Žakelj govori o velikim mogućnostima koje donosi novo vrijeme, a pritom upozorava na krhkost vremena. Razmišlja o konkurentnosti među strankama koja će nastati kada sustav bude učvršćen. Breme prošlosti svoje stranke ne vidi kao breme, više kao prednost jer, »brez zgodovine si neznanka, morda obetavna, a vendar maček v zaklju«. *Žirovski obzornik*, 16, 1990., str. 8-9.

31 Socijalističku skupštinu sastavljala su tri doma. Društveno-politički je nakon izbora 1990. bio najvažniji. Postojali su još i Vijeće općina i Vijeće udruženoga rada. Treba upozoriti da su izbori u pojedinačnim vijećima protjecali na različite načine. Različiti su bili i načini kandidiranja. Od nekadašnjih društveno-političkih snaga samostalno su nastupili reformirani komunisti, nekadašnji SZDL kao socijalisti i nekadašnja omladinska organizacija kao liberalna stranka.

2008. oporbena. Na parlamentarnim izborima 2008. dobila je najviše glasova, a Pahor je postao predsjednik Vlade.³² Tri godine kasnije zbog razilaženja unutar koalicije i izglasanog nepovjerenja Vlada je pala i nakon prijevremenih izbora 2011. otišla u oporbu. Sadašnje ime Socijaldemokrati (Socialni demokrati – SD) stranka je preuzela na kongresu održanome 2005. godine. Stranka je članica Socijalističke internacionale.

Savez socijalističke omladine Slovenije (ZSMS) u drugoj je polovici osamdesetih godina 20. stoljeća otvarao važna pitanja demokratizacije slovenskoga društva. Prije izbora 1990. promijenio je ime u ZSMS – Liberalna stranka. Na prelasku u višestranački sustav njezin je vođa bio Jožef Školjč. Na kongresu koji se održao krajem 1990. stranka je preimenovana u Liberalnu demokratsku stranku. Istovremeno traje spor s Liberalnom strankom oko prava na upotrebu imena. U ožujku 1992. predsjednikom stranke postaje Janez Drnovšek koji je već sljedeći mjesec nakon izglasavanja nepovjerenja vladi Lojze Peterlea sastavio novu vladu. Liberalno demokratska stranka pobijedila je na parlamentarnim izborima 1992., 1996. i 2000. Na kongresu u ožujku 1994. udružuje se s Demokratskom strankom Slovenije, Socijalističkom strankom Slovenije i Zelenima – Ekološkom socijalnom strankom u Liberalnu demokraciju Slovenije (LDS). Drnovšek je vodio stranku do izbora za predsjednika Republike 2002. Njegov nasljednik Tone Rop izgubio je izborima 2004., a stranka odlazi u oporbu. U stranci su se pojačale napetosti te je zastupnički klub napustilo više zastupnika. Nakon pobjede Socijaldemokrata na izborima 2008. LDS zajedno s njima, i strankama Zares i DeSUS formira novu vladu.³³

Nakon izglasavanja nepovjerenja vladi Boruta Pahora ujesen 2011. raspisani su izvanredni izbori za Državni zbor. LDS nije uspio dobiti dovoljan broj glasova da uđe u parlament. Nekoć najmoćnija stranka u državi nestala je iz javnosti. Razilaženja u LDS-u sve su više rasla u razdoblju nakon poraza na izborima 2004. Zastupnici stranke napuštali su stranku i njezin zastupnički klub te je nekoliko zastupnika pristupilo zastupničkom klubu SD-a. Ujesen 2007. nastaje nova politička stranka Zares. Stranka kao temelje svojeg političkog djelovanja navodi promicanje vrijednosti kao što su otvorenost, odzivnost, ustrajnost, strpljivost, suzdržanost. Deklarira se kao socijalna i liberalna.³⁴ Još prije nastanka stranke djelovalo je istoimeno društvo. Predsjednik stranke bio je Gregor Golobič. On je u vrijeme Drnovšekova vođenja LDS-a bio njegov bliski suradnik i važan dužnosnik spomenute stranke. Nakon povlačenja iz politike bavio se gospodarstvom. Na parlamentarnim izborima 2008. stranka je dobila dovoljnu podršku da i njezini kandidati uđu u Državni zbor. Stranka je ušla u vladu koju je vodio predsjednik SD-a Borut Pahor. U Vladi je ostala do ljeta 2011. kada zbog neslaganja s

32 Zgodovina SD; <http://www.socialnidemokrati.si/predstavitev/zgodovina/> (Pregledano 6. lipnja 2013.). Zapisnici sjednica Državnog zbora s rezultatima glasanja dostupni su na internetskim stranicama Državnog zbora u odjeljku Delo Državnega zbora. <https://www.dz-rs.si> (Pregledano 10. svibnja 2017.).

33 Zgodovina, na internetskoj stranici LDS-a, <http://www.lds.si/si/stranka/zgodovina/> (pregledano 7. lipnja 2013.).

34 O stranki, <http://www.zares.si/o-stranki/>. (pregledano 25. kolovoza 2013.)

radom predsjednika Vlade Pahora odlazi u oporbu. Na izvanrednim izborima ujesen 2011. nije dobila dovoljno glasova da prijeđe izborni prag i uđe u parlament.

Slovenska narodna stranka (Slovenska ljudska stranke, SLS) nastala je 12. svibnja 1988. kao Seljački savez (Kmečka zveza). Kako je 1991. godine zapisao Ivan Oman, jedan od zahtjeva na osnivačkom saboru stranke bio je »hoćemo imeti svoje delegate v skupščini!«. ³⁵ I nastavlja da prilikom osnivanja te profesionalne političke organizacije nisu imali pred očima klasičnu političku stranku, no stranka je to postala. Oman piše da je, bez obzira na to što je Seljački savez bio formalno društvo unutar SZDL-a, ipak početak »likvidacije enopartijskega sistema pri nas«. ³⁶ Na izborima 1990. Slovenski seljački savez, koji je nazivu dodao i Narodna stranka (Ljudska stranka), bio je uspješan te kao član koalicije DEMOS postao vladajuća stranka. Stranka se smatra nasljednikom Slovenske narodne stranke (SLS) koja je nastala krajem 19. stoljeća. Koliko jako se stranka želi nadovezati na stari SLS govori činjenica da je na internetskim stranicama pod rubrikom Povijest SLS-a radu današnje stranke namijenjena samo jedna dvadesetina teksta, a sve ostalo obuhvaća razdoblje prije 1992. U spomenutom kratkom tekstu piše da se povijesni SLS u travnju 1992. na drugom kongresu udružio sa Slovenskim kršćanskim demokratima (Slovenski kršćanski demokrati, SKD). Oni su se 2000. ujediniili sa SLS-om u SLS-SKD. ³⁷

Današnji SLS nasljednik je Slovenskog seljačkog saveza i Slovenskih kršćanskih demokrata. Slovenski seljački savez nastao je u svibnju 1988. Godine 1990. tome imenu dodaje i oznaku Narodna stranka te na kongresu 1992. mijenja ime u Slovensku narodnu stranku. Slovenski kršćanski demokrati osnovani su 10. ožujka 1989. kao Slovenski kršćansko-socijalni pokret (Slovensko kršćansko socialno gibanje) ³⁸ te su krajem iste godine promijenili ime u Slovenske kršćanske demokrate. Do već prije spomenute godine 2000. SLS i SKD djelovali su kao samostalne političke stranke. ³⁹ Obje su stranke u devedesetima bile jače nego nakon 2000. što se vidi ponajprije u broju zastupnika u parlamentu. Najvažnija ličnost prvog razdoblja djelovanja SLS-a bili su Ivan Oman ⁴⁰ i Marjan Podobnik. Prvi je od 1990. do 1992. bio član Predsjedništva Republike Slovenije. Marjan Podobnik, koji je stranku vodio od 1992. do 2000., doveo ju je na izborima 1996. do najboljeg rezultata i u Drnovškovej vladi obnašao funkciju potpredsjednika.

35 Slovenski almanah '92, str. 71.

36 Slovenski almanah '92, str. 71.

37 Zgodovina Slovenske ljudske stranke, <http://www.sls.si/sl/inside.sls?cid=9AACE3A2-D043-13EA-91B4-C62C54EF5AE2&linkid=article> (Pregledano 7. lipnja 2013.).

38 Repe, Jutri, str. 111.

39 Predstavitev stranke (SLS, op. B.B.) <http://www.sls.si/sl/inside.sls?cid=6C216BA4-2AD7-DCFF-69FC-798E78705EB0&linkid=article> (Pregledano 10. lipnja 2013.).

40 U već spomenutom Demosovom zborniku članak o SLS-u pripremio je Stane Granda. Nije riječ o klasičnom članku o razvoju stranke. Granda je nakon razgovora s Ivanom Omanom pripremio tekst koji je svojevrsna analiza Omanovih političkih, gospodarskih i socijalnih stajališta i njihov pokušaj smještanja u povijesne okvire prije početka procesa oblikovanja stranaka i nakon nakon njega. Granda, SLS.

Nakon ujedinjenja SLS-a i SKD-a 2000. godine, SLS nije na državnoj razini bio više toliko jak kao u devedesetima. No stranka je sačuvala velik broj gradonačelnika i gradskih vijećnika. Vođe stranke često su se mijenjali.

Kršćanski socijalni pokret (Kršćansko socialno gibanje) okupljalo se oko časopisa *Revija 2000* koji se pojavio krajem šezdesetih godina. Pokretačka snaga časopisa bio je Peter Kovačič-Peršin. Časopis je još prije čuvenog 57. broja *Nove revije* objavio priloge o nacionalnom programu.⁴¹ O nastanku katolički usmjerene stranke Kovačič-Peršin rekao je ponešto u intervjuu za *Mladinu*. Kao što je već spomenuto, naprije je osnovan Slovenski kršćansko-demokratski pokret koji se naslanjao na tradicije kršćanskog socijalizma Kreka, Gosara i Kocbeka. Po riječima Kovačič-Peršina službena je crkva zahtijevala oštriji stav, moćniju ulogu crkve u državi te je s tim u vezi kršćansko-socijalni koncept bio preblag. »Cerkveno vodstvo je zato zahtevalo moj odstop s položaja predsjednika gibanja in je iz gibanja ustanovilo stranko kršćanske demokracije s predsjednikom Lojzetom Peterletom, ki se je zaradi političnih ambicij prilagodil.«⁴² Stranka je zagovarala kršćanske vrijednosti i pokušavala se nasloniti na tradiciju nekadašnjeg SLS-a. Najvažniji političar Slovenskih kršćanskih demokrata bio je Lojze Peterle. Na izborima 1990. SKD je bio najjača stranka unutar DEMOS-a i sukladno dogovoru Peterle je postao predsjednik Vlade.⁴³ U vladi koju je Janez Drnovšek sastavio nakon izbora 1992. Peterle je bio ministar vanjskih poslova.⁴⁴ Istu je dužnost obavljao i u vladi Andreja Bajuka od lipnja do studenoga 2000. Nekoliko tjedana nakon ujedinjenja SLS-a i SKD-a u travnju 2000. dio demokršćana napušta udruženu stranku i osniva stranku Nova Slovenija – Kršćanska narodna stranka (NSi). Predsjednik stranke bio je Andrej Bajuk koji je na tom položaju ostao do 2008. Na izborima 2000. i 2004. stranka je ušla u parlament i od 2004. do 2008. bila u vladi u kojoj je Andrej Bajuk bio ministar financija. Na izborima 2008. stranka nije uspjela ući u parlament i Bajuk je na izvanrednom kongresu dao ostavku na mjesto predsjednika stranke. Zamijenila ga je Ljudmila Novak, potpredsjednica stranke i tadašnja zastupnica u Europskom parlamentu.⁴⁵ Nakon izvanrednih izbora 2011. stranka je uspjela ući u Državni zbor te je ušla u vladu Janeza Janše.

Krajem osamdesetih u Sloveniji su postala aktualna i ekološka pitanja. Zato nije bilo neobično da se pojavom prvih političkih stranaka pojavila i stranka Zeleni. Stranka je

41 Žerdin, France Bučar, str. 63. Detaljniji pregled članka u *Reviji 2000* objavljen je u bibliografiji članka u reviji. Bibliografija je podijeljena prema sadržaju. Ovdje upozoravam na odjeljak Narodno vprašanje. Bibliografsko kazalo revije 2000, str. 175-177.

42 Intervju s Petrom Kovačič-Peršinom u *Mladina*, 19. 4. 2013, dostupno na <http://www.mladina.si/143211/peter-kovacic-persin-slovenski-katolicizem-se-je-ze-v-zacetku-tranzicije-odlocil-podpreti-re/> (Pregledano 10. svibnja 2017.)

43 Repe, Jutri, str. 127. Vidi također Zapisnik 2. seje predsedstva DEMOSA, 17. aprila 1990 u Božo Repe, Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije Del 1, Opozicija in oblast, (Viri, 17), str. 220 in 221.

44 O prvim godinama djelovanja SKD-a pisao je Andrej Vovko u Demosovu zborniku. Vovko, SKD.

45 Zgodovina, <http://www.nsi.si/zgodovina.html> (pregledano 10. lipnja 2013.)

osnovana u lipnju 1989. Unutar ekoloških pokreta vodilo se puno rasprava o tome biti pokret ili prava politička stranka. Naposljetku su osnovali stranku. Rad stranke kočila je i njezina unutarnja demokracija. Tako su dugo vremena razmišljali i raspravljali o ulasku u DEMOS kojemu su se pridružili s prvim danima siječnja 1990.⁴⁶ Na izborima 1990. i 1992. stranka je prikupila dovoljno glasova da uđe u parlament, s time da joj je 1992. to uspjelo za dlaku. U DEMOS-ovoj vladi imali su potpredsjednika i nekoliko ministara. Njihov je zastupnik bio i u vodstvu parlamenta. Stranka se suočavala s organizacijskim teškoćama, pritužbama o neizvođenju programa. Jedan od osnivača i viđenijih pojedinaca stranke Zelenih bio je Dušan Plut koji je 1990. izabran za člana Predsjedništva Slovenije. Na izborima za Državni zbor 1996. Zeleni nisu uspjeli dobiti dovoljno glasova. I prije izbora počele su prepirke u stranci koje većinom nisu bile povezane s ekološkim pitanjima nego s odnosom prema drugim razvojnim i ekonomskim pitanjima ili odnosom prema prošlosti. Djelomično je na pad moći stranke Zelenih utjecala i činjenica da su odnosu prema okolišu više pozornosti pridavale i ostale stranke. Od sredine devedesetih stranke s predznakom »zeleni« nisu više važna politička snaga u Sloveniji. Godine 2013. u registru stranaka bile su četiri stranke koje su se deklarirale kao »zelene«⁴⁷

Slovenski demokratski savez (Slovenska demokratska zveza) osnovan je u siječnju 1989. Na trećem kongresu održanom dvije godine kasnije ime stranke dopunjeno je dodatkom Narodna demokratska stranka. Rajko Pirnat je u predstavljanju stranke u *Slovenskom almanahu* '92 napisao da je nakon osamostaljenja sljedeći cilj stranke europsizacija, »vseh segmentov družbe in njihovih medsebojnih odnosov«.⁴⁸ Nakon već spomenutog kongresa u stranci dolazi do raskola. Dio stranačkog članstva na kongresu je podupro pozicioniranje na desnom centru. Protivnici te odluke otišli su iz stranke i osnovali Demokratsku stranku Slovenije (DS).⁴⁹ Demokratska stranka željela je razvijati demokratski centar u Sloveniji i težila je razbijanju »bipolarne cepitve Slovencev zaradi ideoloških nasprotij«. Po mišljenju Demokratske stranke temelj politike bio bi suradnja različitih mišljenja bez isključivanja.⁵⁰ Slovenski demokratski savez kasnije je nestao s političke scene i kao svojeg prethodnika predstavljala ga je Slovenska demokratska stranka (SDS). Najveći dio Demokratske stranke se 1994. s još nekim drugima strankama udružio u Liberalnu demokraciju Slovenije. Dio članstva nastavio je s radom i nakon 1994., ali stranka više nema važnu ulogu u politici. Narodna demokratska

46 O dinamičnom razvoju Zelenih Slovenije od nastanka do pada DEMOS-ove vlade vidi Hozjan, Zeleni Slovenije.

47 Tražilica političkih stranaka, <http://mrrsp.gov.si/rduobjave/ps/index.faces> (Pregledano 28. svibnja 2013. in 10. svibnja 2017.)

48 Slovenski almanah '92, str. 70.

49 Slovenski almanah '92, str. 69. Tekst o DS-u u almanahu donosi koordinatore stranke Igor Bavčar.

50 Slovenski almanah '92, str. 69.

stranka je samostalno djelovala do 1994. kada se ujedinila sa Socijaldemokratskom strankom Slovenije.⁵¹

Od stranaka tzv. slovenskog proljeća koje su nastale prije izbora 1989. najjaču je ulogu zadržala Slovenska demokratska stranka. Ona je nasljednica Socijaldemokratske stranke Slovenije (SDSS). Prve ideje o stranci nastale su tijekom štrajka u Litostroju 1987. koji je vodio France Tomšič. Osnovan je neovisni sindikat. France Tomšič bio je jedan od osnivača stranke i vodio ju je od osnutka u siječnju 1989. do jeseni iste godine. Vođenje stranke preuzeo je tada Jože Pučnik koji je nakon osjetnog smanjenja potpore na izborima za Državni zbor 1992. otišao s čela stranke. Janez Janša preuzeo je potom vođenje stranke, a na njezinom je čelu i danas. Kasnije je stranka napustila socijaldemokratsko usmjerenje što je pokazala promijenivši ime u Slovenska demokratska stranka i učlanjenjem u međunarodne organizacije desnih stranaka. Godine 1992. stranka je ušla u prvu Drnovšekovu vladu, no nakon izbijanja afere Depala vas 1994. napušta vladu te je u oporbi sve do ljeta 2000.⁵² Nakon izglasavanja nepovjerenja Janezu Drnovšku, vladu je sastavio Andrej Bajuk, a SDS postaje dio vlade. Na izborima koji su se održali u jesen te godine stranka nije uspjela pobijediti te je još jedan mandat provela u oporbi. Bilo je drukčije nakon izbora 2004. kada je postala najjačom strankom u Državnom zboru, a Janša je sastavio vladu. Na sljedećim izborima 2008. pobijedili su Socijaldemokrati. Na prijevremenim parlamentarnim izborima 2011. SDS je bio druga najjača stranka. Najjačoj stranci, Pozitivnoj Sloveniji, odnosno njezinom mandataru Zoranu Jankoviću nije uspjelo sastaviti vladu. SDS je tako ponovno sastavio vladu koju je morao napustiti pod velikim pritiskom politike, prije svega i javnosti nakon što je predsjednik stranke Janša osumnjičen za teška koruptivna djela.

Od 1991. djeluju različite stranke koje se deklariraju kao umirovljeničke.⁵³ Najveća umirovljenička stranka je DeSUS. Stranka je osnovana 1991.⁵⁴ te je ostala do danas važan čimbenik na slovenskoj političkoj sceni, s obzirom na to da je više ili manje cijelo vrijeme vladajuća stranka, odnosno stranka koja podupire vladu. Osnovna značajka ove i njoj srodnih stranaka je da im je temeljni politički smjer briga za umirovljenike, odnosno borba za mirovine. Unatoč pokušajima širenja baze birača, birači DeSUS-a su prije svega starije generacije. Stoga je ta stranka prije zagovornik djelomičnih interesa određenog dijela biračkoga tijela nego klasična politička stranka.

U ožujku 1991. osnovana je Slovenska nacionalna stranka (SNS) čiji je osnivač Zmago Jelinčič Plemeniti koji i vodi stranku od njezinih početaka. Stranka se po vlastitim riječima nadovezuje na nacionalno osviještene aktivnosti međuratne organizacije

51 O Slovenskom demokratskom savezu više u članku Stane Okoliša o SDZ-u u Demosovu zborniku. Okoliš, SDZ

52 Povijesni pregled razvoja stranke u Zver, 100 let. Razvoj Socijaldemokratske stranke od kraja osamdesetih godina 20. stoljeća predstavljen je od 85. do 200. stranice.

53 Nakon osamostaljenja najpoznatija umirovljenička stranka vjerojatno je Stranka sivih panterjev. Više o njezinom radu od nastanka do raspada Demosa u Potočnik, Stranka sivih.

54 Slovenski almanah '96, str. 155.

TIGR u kojoj je djelovao Jelinčičev stric Zorko Jelinčič.⁵⁵ Stranka se zauzima za Sloveniju kao parlamentarnu demokraciju, »za laično državo, v kateri se nobena verska skupnost ne bo vpletala v šolske in vzgojne procese«, žele ostvariti pravedne granice i ukinuti dvojno državljanstvo. Stranka je na prvim izborima za Državni zbor dobila veliku potporu, a i na sljedećim je izborima bila dovoljno uspješna da uđe u parlament. Kasnije dolazi do određenih prijevora u stranci i istupanja dijela zastupnika iz stranke. Ti su članovi nakon toga osnivali vlastite stranke, no one nisu uspjele postati utjecajne u cijeloj državi nego su ostajale ograničene na lokalnoj razini i bile su kratkoga vijeka. SNS je bila parlamentarna stranka do izbora 2011. Tijekom cijelog tog razdoblja bila je u oporbi. Predsjednik stranke Zmago Jelinčič Plemeniti bio je na svim izborima do 2011. biran za zastupnika.

Nekoliko manjih stranaka koje su nastale u vrijeme tzv. slovenskog proljeća i bile politički aktivnije, prije svega u višestranačkoj skupštini izabranoj 1990. i možda još nakon prvih izbora za Državni zbor 1992., predstavljale su se kao stranke maloga gospodarstva, obrta i poduzetništva i stranke koje su se deklarirale liberalnima. Za lokalne izbore nakon promjena u lokalnoj samoupravi, sredinom devedestih godina često su nastajale stranke posebno s tom namjenom, odnosno da budu podrška kandidatu za gradonačelnika da bi svoju političku ideju unio i u općinsko ili gradsko vijeće. Naime, gradonačelnici se biraju neposredno i birači bi mogli izabrati kandidata koji u vijeću ne bi imao nikakvu političku potporu, niti mogućnost izvršiti svoj izborni program. Spomenuti kandidati za gradonačelnika bili su više puta prije toga članovi neke stranke iz koje su izišli.

Gospodarska kriza pojavila se u vrijeme vlade Boruta Pahora koju su uz SD činili i LDS, Zares, u kojem je bilo mnogo nekadašnjih članova LDS-a, te DeSUS. Kriza je pokazala da je slovenski politički prostor na određenom razvojnom stupnju u kojem politika ne pronalazi nove izazove, kao što je u devedesetima bio ulazak u Europsku uniju i NATO. Sukobi u vladi doveli su do prvih prijevremenih izbora. Ta se mogućnost pojavila u kasno proljeće 2011. kada na referendumima vlada nije uspjela dobiti potvrdu svojih zakonskih prijedloga od kojih je najvažniji bio zakon o umirovljenicima. U ljeto 2011. počinju se okupljati i organizirati različite grupe s ciljem da se kandidiraju na izborima i pokušaju privući birače koje su stare stranke razočarale. Zakon omogućuje kandidiranje na izborima temeljem određenog broja potpisnika kandidature iz reda birača ili zastupnika. Taj je način u brojčanom smislu jednostavniji jer je potrebno puno manje potpisa zastupnika nego birača. Osim toga, birači moraju dati svoj glas na određenom mjestu što je također ometajući faktor. Od ostalih stranaka, prije izbora 2011. osnovane su Stranka za održivi razvoj Slovenije (Stranka za trajnostni razvoj Slovenije – TRS), Građanska lista – (Državljska lista – DL) i Pozitivna Slovenija (PS).

Stranku za održivi razvoj Slovenije osnovali su intelektualci, od kojih je najpoznatiji Matjaž Hanžek koji je u prošlosti obavljao dužnost pučkog pravobranitelja. Pokret je

55 Slovenska nacionalna stranka, http://www.sns.si/stranka/20_let/ (Pregledano 20. kolovoza 2013.).

prije izbora osnovao stranku koja se kandidirala na izvanrednim parlamentarnim izborima, no nisu uspjeli skupiti dovoljno glasova da uđu u Državni zbor.⁵⁶

Građanska lista (DL) nastala je u krugu oko Gregora Viranta, nekadašnjeg ministra u vladi Janeza Janše. Motiv ovog pokreta, koji je u proljeće 2011. kritizirao stanje u državi, bio je unijeti u politiku više etike, a prije svega više odgovornosti. Prije izbora 2011. listi čiji je nositelj bio Virant predviđali su jako dobre rezultate, a u određenim tjednima kotirala je gotovo kao moguća pobjednica izbora.⁵⁷ Izborni rezultat bio je prilično dobar pa je stranka postala važan kandidat za ulazak u vladu. Najprije se dogovarala o sastavljanju koalicije s Pozitivnom Slovenijom Zorana Jankovića, no do koalicije nije došlo. DL je pristupio vladi Janeza Janše što je kod nekih simpatizera stranke izazvalo razočaranje. Stranka je početkom 2013. poduprla izglasavanje nepovjerenja vlastitoj vladi jer nije željela surađivati s Janšom, predsjednikom Vlade koji je osumnjičen za korupciju. Ušla je u novu koaliciju s Pozitivnom Slovenijom, SD-om i DeSUS-om. Nakon izlaska iz Janšine vlade i ulaska u novu koaliciju stranku je napustilo nekoliko viđenijih članova.

Najmoćnija politička stranka nastala prije izbora 2011. bila je Pozitivna Slovenija. Nastala je na poticaj Zorana Jankovića, tadašnjega ljubljanskog gradonačelnika, prije toga uspješnog poslovnog čovjeka koji je upravljao najvećim slovenskim trgovačkim društvom, Mercatorom. Jankovićevo pojavljivanje bilo je povezano s idejama o jačanju lijevog centra nakon što je politička ljevica bila uzdrmana zbog sukoba u vladi Boruta Pahora. Stranka je osnovana u listopadu 2011. Predizborne ankete predviđale su stranci dobar rezultat. Na dan izbora pokazalo se da ju je poduprla najviše birača i da u Državnom zboru ima najviše zastupnika. Predsjednik stranke Zoran Janković postao je kandidat za premijera, ali na glasovanju u Državnom zboru 11. siječnja 2012. nije dobio dovoljnu potporu. Stranka je otišla u oporbu gdje ostaje do početka 2013. Nakon objave vijesti u sumnju na korupciju Janše i Jankovića došlo je do promjena u stranci. Nakon dugotrajnih razgovora vođenje stranke preuzela je dotadašnja potpredsjednica Alenka Bratušek. Ona je sastavila novu vladu u kojoj su zajedno s Pozitivnom Slovenijom u koaliciji SD, DL i DeSUS.

Izorno zakonodavstvo za izbore u Državni zbor, Državno vijeće i predsjednika Republike

Nakon osamostaljenja 1991. osim ostalih važnih zadataka bila je nužna i priprema Ustava, definiranje oblika zakonodavne vlasti i s time povezana priprema izbornog zakonodavstva. Ustav je donesen 23. prosinca 1991. i u njemu su u četvrtom poglavlju kao

56 TRS – Trajnostni razvoj Slovenije <http://www.gibanje-trs.si/> (Pregledano 15. kolovoza 2013.)

57 Vidi npr. vijest o rezultatima javnoga mnijenja, Anketa Dela: Virant vodi, Janša drugi, <http://www.slovenskenovice.si/novice/volitve-2011/anketa-dela-virant-vodi-jansa-drugi> (Pregledano 25. svibnja 2017.)

zakonodavna tijela ustrojeni Državni zbor i Državno vijeće.⁵⁸ Podrobni prikaz ustroja, razvoja i rada Državnog zbora i zastupnika prigodom dvadesetogodišnjice pripremio je Jure Gašparič.⁵⁹ Jedine ustavnopravne intervencije u spomenute članke napravljene su 2000. godine. Tom izmjenom u članku 80.⁶⁰, koji određuje što je Državni zbor, dodan je peti stavak. »Poslanci, razen poslanca narodnih skupnosti, se volijo po načelu sorazmernega predstavnštva ob štiriodstotnem volilnem pragu za vstop v Državni zbor, pri čemer imajo volivci odločilen vpliv na dodelitev mandatov kandidatom«. Spomenuta izmjena bila je rezultat dugogodišnjih političkih rasprava o tipu izbornog sustava. Pokušaji odlučivanja o izbornom sustavu bili su neuspješni jer referendum koji je proveden o tome u prosincu 1996. nije dao nedvojbeno prevladavajuću odluku. Uslijedile su pritužbe Ustavnome sudu i njegove odluke. U ljeto 2000. donesena je odluka o izmjeni Ustava, kojom se primjenjuje razmjerni izborni sustav. Time, naravno, rasprava o odgovarajućem izbornom sustavu nije završena. Taj novi stavak o razmjernom predstavnštvu u Ustavu onemogućuje brze i time moguće nepromišljene intervencije u Ustav. Udovoljavanje uvjetima ustavne većine, za promjenu spomenutog dijela 80. članka zahtijeva dogovor stranaka u parlamentu o promjeni, a s druge strane stranke zbog svoje proračunatosti o njima povoljnijem sustavu nisu sklone promjenama. Javnost se, osim politike i pravne struke, pitanjima promjena izbornog sustava nije bavila sve do zaoštavanja gospodarske i političke krize u jesen 2012. godine kada se počinju pojavljivati zahtjevi o većem utjecaju birača na izbor zastupnika. To je zapravo bio poziv za dosljedno poštivanje Ustava jer 80. članak u petom stavku, dodanom 2000. godine, kaže da birači imaju »odločilen vpliv na dodelitev mandatov kandidatom«.

Već spomenuti članak 80. odredio je da Državni zbor ima 90 zastupnika,⁶¹ koji su izabrani na općem, jednakom, neposrednom i tajnom glasovanju. Među zastupnicima su uvijek i po jedan zastupnik iz mađarske i talijanske nacionalne manjine. Posebno glasovanje o mađarskom i talijanskom zastupniku bilo je predmet ustavnih presuda jer su se protivnici pozivali na nedopustivost dvostrukog glasovanja koju imaju birači spomenutih nacionalnih manjina. No Ustavni je sud takve inicijative odbacio. Ustavni je sud naglasio da je ovdje riječ o pozitivnoj diskriminaciji i obliku ustavne zaštite prava manjina.⁶² Izbori za Državni zbor su neposredni, dok su izbori za Državno vijeće posredni i provode se unutar pojedinih predstavničkih grupa. Predsjednički izbori u Sloveniji su neposredni,⁶³ a birači u dvokružnom sustavu izabiru pobjednika.

58 Članci od 80. do 95. posvećeni su Državnom zboru, a od 96. do 101. Državnom vijeću.

59 Gašparič, Državni zbor.

60 »Državni zbor sestavljajo poslanci državljanov Slovenije in šteje 90 poslancev. / Poslanci se volijo s splošnim, enakim, neposrednim in tajnim glasovanjem. / V državni zbor se vedno izvoli po en poslanec italijanske in mađarske narodne skupnosti. / Volilni sistem ureja zakon, ki ga sprejme državni zbor z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev.«

61 O zastupniku kao predstavniku naroda i zakonskim okvirima njegova rada vidi Gašparič, Poslanec.

62 Grad, Volitve, str. 115.

63 Grad napominje da je takav način izbora predsjednika u parlamentarnim sustavima više iznimka nego pravilo. Grad, str. 118.

Ustav je u članku 80. odredio samo osnovna mjerila izbornog zakonodavstva. Ustavni zakon o provedbi Ustava odredio je jednogodišnji rok za konstituiranje Državnog zbora i Državnog vijeća.⁶⁴ Franc Grad piše da zbog preniskog izbornoga praga za Državni zbor, samo 2,5 %, a slično je bilo i za druga dva vijeća, stranke nisu željele promjenu većinskog sustava. Velik broj stranaka u parlamentu znači da su te stranke malene i da su se bojale većinskog sustava.⁶⁵

Izborni zakon donesen u rujnu 1992. odredio je razmjernu podjelu zastupničkih mandata u 8 izbornih jedinica. U svakoj izornoj jedinici biralo se 11 zastupnika. Mandate su podijelili najprije u izornoj jedinici u kojoj obično nisu raspodijelili sve mandate. Ostatak glasova i glasove stranaka koje nisu prešle kvocijent zbrojili su na državnoj razini i tamo razdijelili preostale mandate. Granica za dobivanje mandata na državnoj razini bila je osvajanje barem tri mandata na državnoj razini, a stranka se morala kandidirati u više od jedne izborne jedinice. Izmjenom zakona iz 2000. promijenjen je način raspodjele mandata u izornoj jedinici jer je kvocijent bio niži. Na razini države nakon ostataka izborni je prag dignut na 4 %.⁶⁶

Slovenski Državni zbor prema Dragi Zajcu ima "racionalizirani" model parlamentarne demokracije. Za taj model značajna je samostalnjia uloga vlade. U tom je smislu po njegovom tumačenju Slovenija usporediva s Italijom. Zajc piše da je taj model bliži "skupščinskemu parlamentarizmu".⁶⁷

Veća promjena izbornog zakonodavstva uslijedila je u lipnju 2004. kada je donesena dopuna 43. članka Ustava. Tim je člankom Ustava određeno da će zakon odrediti rješenje za poticanje jednakih mogućnosti kandidiranja na izborima kako za muškarce tako i za žene. Postupno se mijenjaju zakoni o izborima zastupnika za Europski parlament, za lokalne izbore i 2006. godine i zakon o izborima zastupnika u Državni zbor.⁶⁸ U članku 43. zakona piše da nijedan spol ne smije imati manje od 35 % kandidata od ukupnog broja kandidata i kandidatkinja. Tako je osigurano da su na listama i žene zastupljene u odgovarajućem broju. Potrebno je naglasiti da time nije automatski bio povećan broj izabranih žena jer su stranke još uvijek lako manipulirale i žene postavljale u izborne jedinice u kojima su imale manje šanse da ih netko izaber.⁶⁹ No broj žena u Državnom zboru time se osjetno povećao. Na izvanrednim izborima 2011. u Državni je zbor izabrano najviše žena do tada, a činile su skoro trećinu svih zastupnika.⁷⁰

64 Grad, Volitve, str. 99.

65 Grad, Volitve, str. 90.

66 Grad, str. 133.

67 Zajc, Slovenski parlamentarizam, str. 98.

68 Antić Gaber, Vloga Državnega zbora, str. 106. U članku više i o drugim aspektima a ne samo o zastupljenosti u političkom životu.

69 O postavljanju u takve izborne jedinice vidi npr. Ranka Ivelja, V državni zbor izvoljenih najveć žensk doslej. <http://www.dnevnik.si/slovenija/v-ospredju/1042493546> (Pregledano 27. svibnja 2013.)

70 Ranka Ivelja, V državni zbor izvoljenih najveć žensk doslej. <http://www.dnevnik.si/slovenija/v-ospredju/1042493546> (pregledano 27. svibnja 2013.), Volitve v Državni zbor RS, Slovenija, 4.12.2011,

Izbori za Državno vijeće su posredni. U Državno vijeće biraju se predstavnici koji zastupaju socijalne, ekonomske, lokalne i poslovne interese. Iznimka od toga bili su prvi izbori za Državno vijeće kada su zastupnici, predstavnici lokalnih interesa izabrani na neposrednim izborima. Razlog tomu bio je što predviđene promjene u lokalnoj samoupravi još nisu bile provedene.⁷¹ Kasnije je praksa pokazala da su zastupnici lokalnih interesa postali zastupnici stranaka i time više zastupnici političkih nego lokalnih interesa.

Ustav Slovenije određuje da se predsjednik Republike bira na neposrednim izborima. U primjeru da predsjednik nije izabran u prvome krugu, u drugi ulaze dva najjača kandidata iz prvoga kruga. Dva puta zaredom može se izabrati pojedinu osobu na to mjesto.⁷²

Od donošenja Ustava 23. prosinca 1991. prošla je gotovo cijela godina prije nego su provedeni izbori za državna tijela koje je predviđao novi Ustav. Predsjednički izbori i izbori za Državni zbor se u Sloveniji održavaju nedjeljom. Zakon o predsjedničkim izborima donio je parlament 29. srpnja 1992.⁷³ U zakonu su potanko zapisane osnovne odredbe o predsjedniku Republike, od članka 102. do članka 109. Ustava. Mandat predsjednika traje najviše dvaput zaredom.⁷⁴ Predsjednika se bira na općim, tajnim i neposrednim izborima.⁷⁵ Kandidatom za predsjednika može se postati na različite načine. Može ga predložiti najmanje deset zastupnika Državnog zbora. Politička stranka može poduprijeti jednoga kandidata samostalno ili zajedno s drugim strankama. Postupaka izbora svojeg predsjedničkog kandidata stranka može provesti na način koji sama odredi, ali izbor mora biti tajan. Kandidata stranke moraju poduprijeti tri zastupnika stranke ili tri tisuće birača. Treća mogućnost je da onaj tko se želi kandidirati prikupi 5000 potpisa koje prilaže izbornoj komisiji.⁷⁶ Takav način kandidature isplatio se samo poznatim osobama iz političkog ili javnog života jer mnogi drugi, manje poznati kandidati, nisu uspjeli skupiti dovoljan broj potpisa. Već na prvim izborima Milan Kučan svojoj je kandidaturi priložio potpise birača. Taj su put kasnije slijedili mnogi drugi koji su se željeli kandidirati. Tako je svoju kandidaturu primjerice na predsjedničkim izborima 2002. najavilo 15 kandidata, ali su na izborima sudjelovala samo njih sedmorica. Većina ostalih kandidata nije uspjela skupiti potrebne potpise.

Novi predsjednik mora biti izabran najkasnije 15 dana prije isteka mandata svojeg prethodnika. Izabrani kandidat je onaj koji je osvojio natpolovičan broj svih glasova. Ako nitko nije osvojio natpolovičnu većinu u prvom krugu, tri tjedna kasnije održava

Statistični ured Republike Slovenije, http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4491 (Pregledano 27. svibnja 2013.)

71 Grad, str. 161.

72 Grad, str. 169.

73 Uradni list RS, št. 39/1992, 7. kolovoza 1992.

74 Zakon o volitvah predsednika republike, čl. 3.

75 Zakon o volitvah predsednika republike, čl. 1.

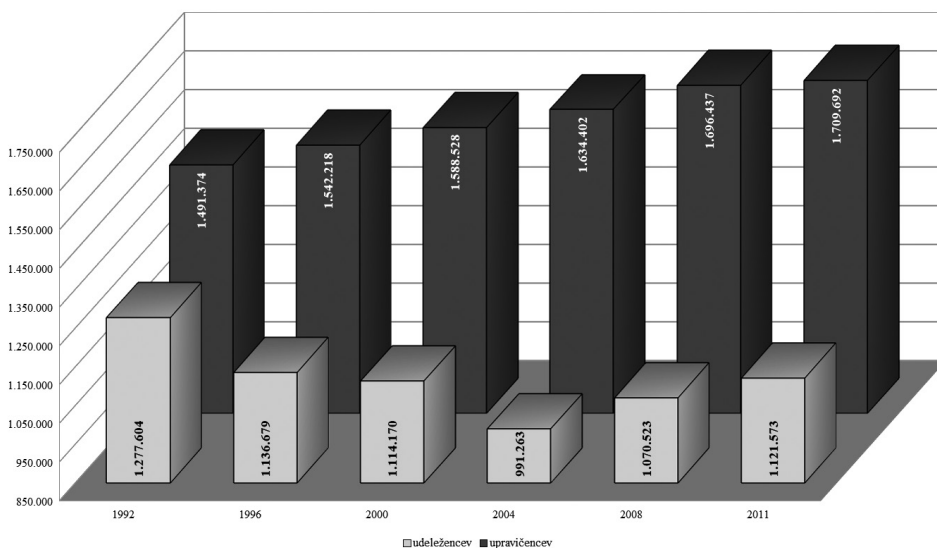
76 Zakon o volitvah predsednika republike, čl. 11., 12. i 13.

se drugi krug u kojem birači glasaju za jednog od dva kandidata koji su u prvome krugu dobili najviše glasova.⁷⁷

Rezultati izbora za Državni zbor

U dvadeset godina samostalnosti slovenski su birači šest puta izlazili na birališta za izbor zastupnika u Državni zbor. Pet puta bila je riječ o redovnim izborima, nakon što je Državni zbor završio svoje mandatno razdoblje,⁷⁸ a izbori 2011. bili su izvanredni jer Državni zbor u petom sazivu nije dovršio svoj mandat.

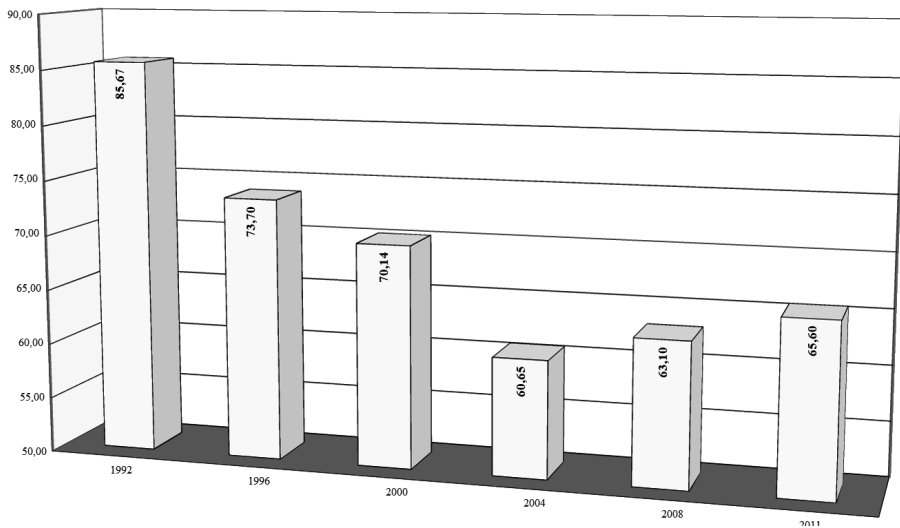
Broj birača s pravom glasa u dvadeset se godina povećao s 1 491 374 na 1 709 692. Biračko tijelo povećalo se za više od 14 %. Naravno, svi birači s pravom glasa ne izlaze na izbore tako da govorimo o odazivu na izbore koji je izražen u postocima.

1 Broj registriranih birača i birača izišlih na izbore.

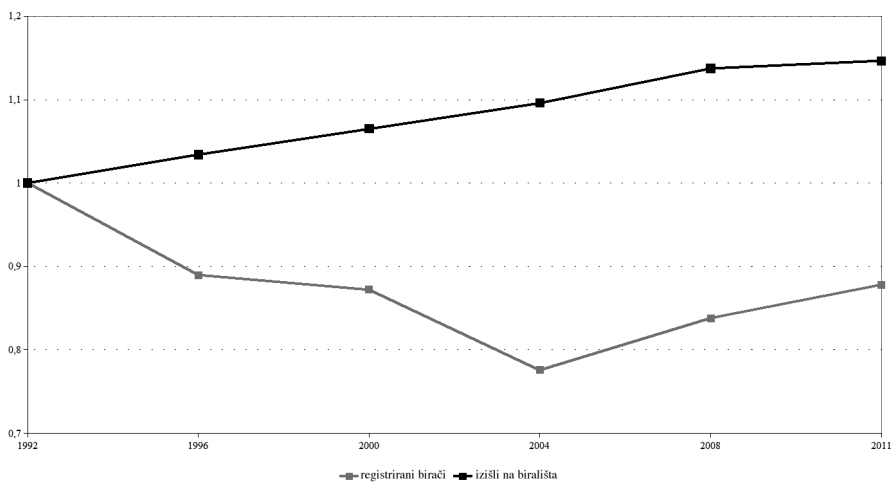
⁷⁷ Zakon o volitvah predsednika republike, čl. 22. i 23.

⁷⁸ Redovni izbori održani su 6. prosinca 1992., 3. studenoga 1996., 15. listopada 2000., 3. listopada 2004. i 21. rujna 2008. Izbori 4. prosinca 2011. bili su izvanredni, nakon tri godine mandata.

2. Odaziv birača na izborima za Državni zbor u postotcima.

Odaziv birača na izborima za Državni zbor od rekordnog, više od 85 % na prvim izborima 1992., smanjivao se do izbora 2004. Na izborima 1996. godine vidljiv je drastičan pad od gotovo 12 % u odnosu na izbore 1992. Pad izlaznosti birača na izborima bio je manji 2000. godine, samo nešto više od 3 %. Zatim slijedi novi pad koji je iznosio 10 %. Na zadnjim od obrađenih izbora odaziv birača veći je za određeni postotak. Drugačiji pogled na odaziv birača na izborima daje grafikon o indeksu promjene broja registriranih birača i birača koji su izišli na izbore te tablica promjene broja registriranih birača i birača izišlih na izbore u određenoj godini u usporedbi s podacima na prethodnim izborima.

3. Indeks kretanja broja registriranih birača i birača koji su izišli na birališta.

Gornji grafikon pokazuje da se broj registriranih birača gotovo jednakomjerno povećavao od izbora do izbora. Prosječno se indeks povećao za oko tri desetinke. Otklon je samo na zadnjim izborima, što je najvjerojatnije djelomično posljedica prijevremenosti tih izbora i s tim u vezi manji je broj novih birača, jer je riječ o trima generacijama, umjesto četirima, koji su u razdoblju između izbora postali punoljetni i time dobili izbornu pravo. Linija koja označava indeks kretanja broja birača koji su izišli na izbore pokazuje da je odaziv manji. Najviše birača izišlo je na birališta 1992., a najmanje 2004. Razlika je više od 288 000 osoba. Broj birača koji su izišli 2004. bio je za više od 20 % niži od broja onih iz 1992.

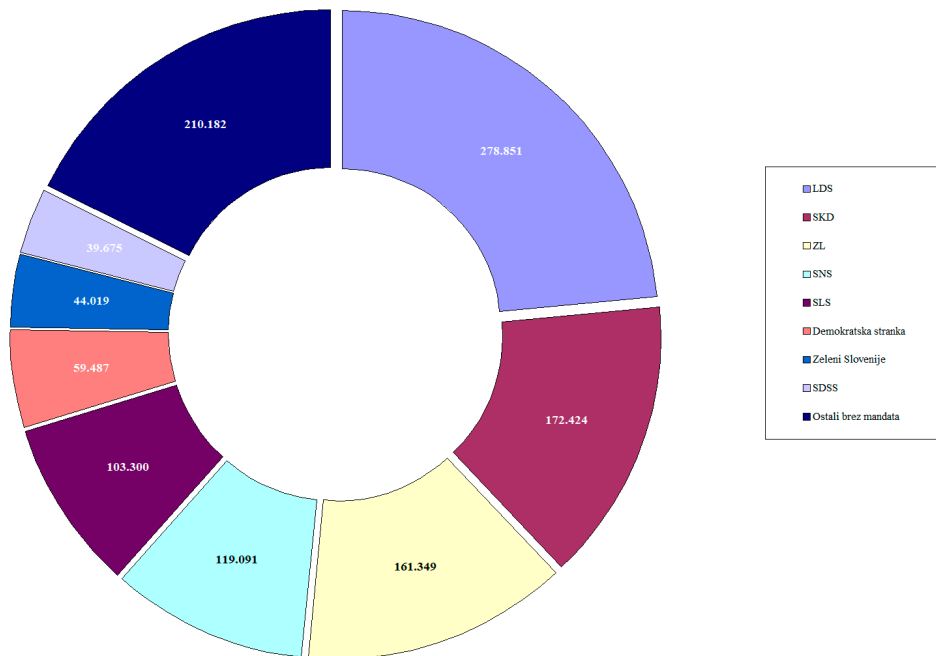
Usporedba kretanja broja registriranih birača i birača izišlih na birališta pokazuje da je pad broja birača koji su izišli na izbore bitno veći od povećanja broja registriranih birača.

Negativna razlika povezana je i s odzivom zato je razlika na izborima 2000. i 1996. niža jer je pad odziva prilično niži nego 1996. i 2004. Na izborima 2008. i 2011. došlo je do preokreta. Zadnji stupac (razlika) može se objasniti time, u primjeru izbora 1996., 2000. i 2004. godine, da stranke nisu uspjele uvjeriti nove birače i velik dio birača s prošlih izbora da iziđu na birališta. U zadnja dva primjera, teoretski rečeno na birališta su izišli svi novi, mladi birači te se vratio dio »starih« što je predstavljeno (17 225 i 37 795).

	Broj birača izišlih na izbore	Broj registriranih birača	razlika
1996.	-140 925	50 844	-191 769
2000.	-22 509	46 310	-68 819
2004.	-122 907	45 874	-168 781
2008.	79 260	62 035	17 225
2011.	51 050	13 255	37 795

Na prvim izborima za Državni zbor sudjelovalo je 25 stranaka i kao posebna grupa u statistikama su ubrojani i glasovi neovisnih kandidata. Skoro četvrtinu glasova, odnosno 22 mandata dobio je LDS. Druga najmoćnija stranka bili su Kršćanski demokrati s 15 mandata. Jedan manje dobila je Udružena lista. Više od 10 mandata dobili su SNS (12) i SLS (10). S najmanje su se mandata u parlament probile Demokratska stranka sa 6, Zeleni s 5 i SDSS s 4. Mandate je podijelilo osam stranaka.⁷⁹

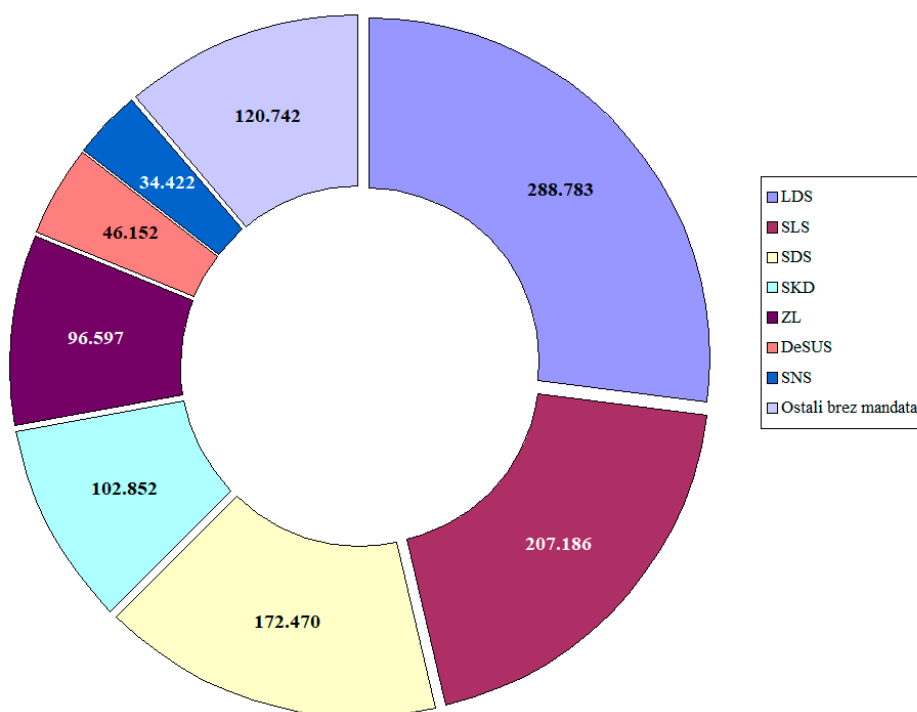
79 Podatci o izborima za Državni zbor 1992., 1996., 2000., 2004., 2008. i 2011. objavljeni su na internet-skim stranicama Državne izborne komisije. Detaljni popis naveden je na popisu izvora i literature.

4. Broj glasova po strankama 1992.

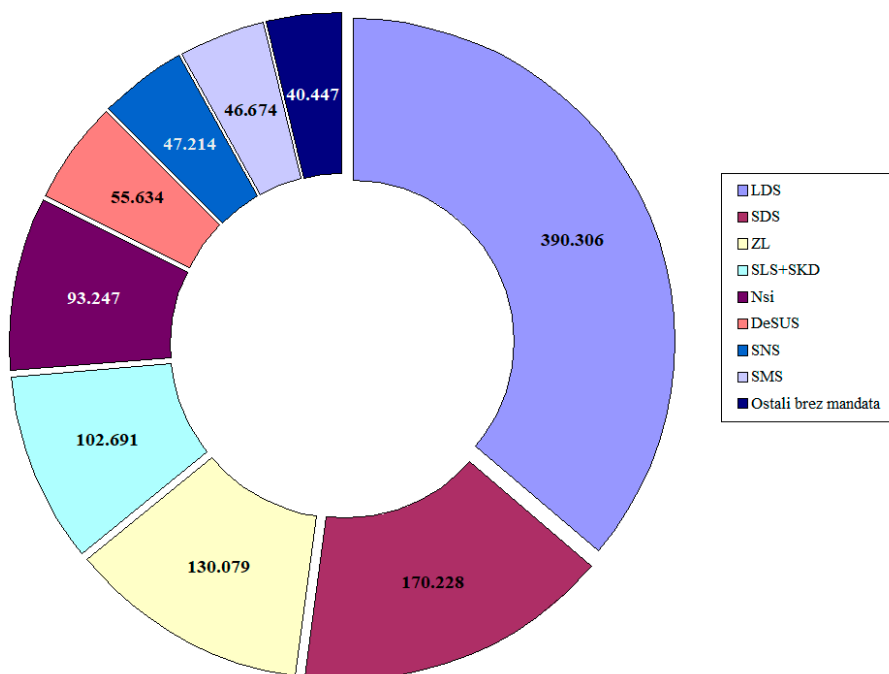
Dva mandata bila su na tim i svim sljedećim izborima u skladu s ustavno zajamčenim zastupanjem manjina, određena za mađarsku i talijansku zajednicu. Birači, pripadnici tih manjina, biraju dvaput. Kao svi državljani imaju pravo izabrati zastupnika u Državni zbor, kao pripadnici manjine i zastupnika svoje manjine. Zanimljivo je spomenuti da je za zastupnika talijanske nacionalne manjine na svim izborima od 1992. do 2011. izabran Roberto Battelli, koji je i od 1990. do 1992. bio predstavnik talijanske manjine.⁸⁰

80 Izbori 2014. nisu uvršteni u članak, treba dodati da je Battelli i na ovim izborima izabran kao zastupnik talijanske manjine. Vidi pregled zastupnika DZ-a i podatke o zastupniku Battelliju. <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/OdrzavnemZboru/KdoJeKdo/PoslankeInPoslanci/poslanec?idOseba=P005>. (Pregledano 20. svibnja 2017.).

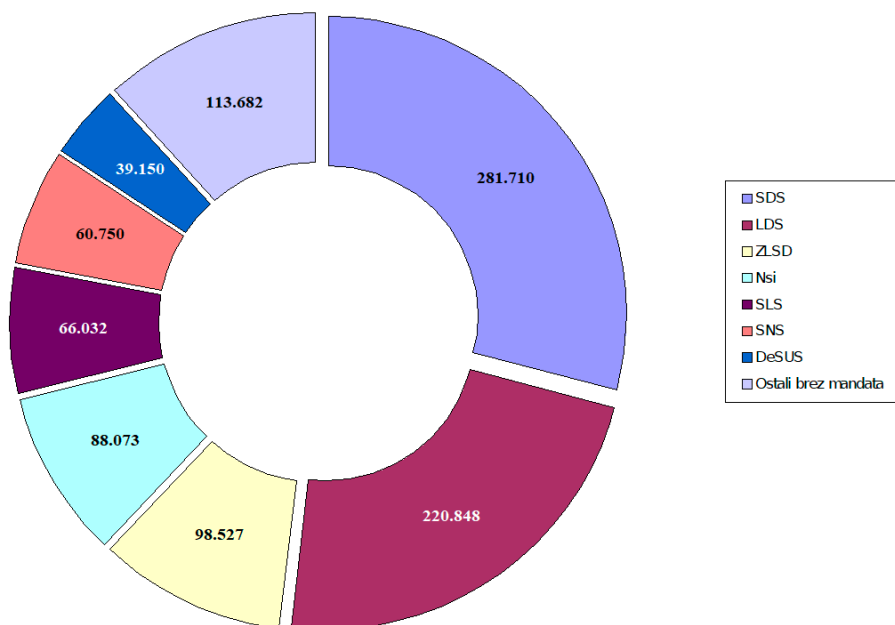
5. Broj glasova po strankama 1996.

Na drugim izborima za Državni zbor 1996. godine sudjelovale su 22 stranke. Broj stranaka kojima je uspjelo dobiti dovoljno glasova da uđu u parlament smanjio se za jednu stranku. Mandate je dobilo 7 stranaka. LDS je ponovno dobio najviše glasova i time najviše mandata, 25. Druga najmoćnija stranka bio je SLS s 19 mandata. Treći po snazi u Državnom zboru bio je SDS s 16 mandata. Slijedili su SKD s 10 i ZL s 9 mandata. Prvi put je na izbore izišla stranka umirovljenika (DeSUS) i dobila 5 mandata. Najmanja parlamentarna stranka bio je SNS s 4 zastupnika.

6. Broj glasova po strankama 2000.

Izbori održani u jesen 2000. odvijali su se nakon kratkotrajne vlade Andreja Bajuka. Još prije promjena na čelu vlade, u proljeće je održan kongres ujedinjenja SLS-a i SKD-a, a već ljeti iste godine uslijedila je podjela novonastale stranke na SLS i NSi. Nekadašnji birači SLS-a i SKD-a morali su odlučiti hoće li prihvatiti kao svoju stranku ostatak udružene stranke koja se kandidirala kao SLS ili iz nove stranke izdvojen NSi. Za naklonost birača borila se jedna stranka, odnosno lista kandidata više nego 1996. godine. Od 23 liste u parlament je uspjelo ući osam stranaka. LDS je na ovim izborima uspio dobiti najveću potporu, što je bio i njihov najbolji rezultat općenito na parlamentarnim izborima. Dobio je više od trećine svih glasova, odnosno 34 zastupnika. Daleko za njom ostali su SDS s 14 i ZL s 11 zastupnika. Slijedili su ih SLS i NSi, s 9, odnosno 8 zastupnika. Napokon, ovdje je još i skupina malih stranaka koje su dobile dovoljnu potporu birača da uđu u parlament. Po 4 mandata dobile su stranke DeSUS, SNS i Stranka mladih. Dobar rezultat NSi-ja ne iznenađuje, riječ je o političkom smjeru koji je prisutan i prije nastanka stranke samo pod drugim imenom. Stranka mladih bila je nova politička grupacija koja je željela u politiku privući mlađe koji su se prečesto odlučivali za izbornu apstinenciju. Stranka je željela naglasiti značaj i ulogu mladih u politici.

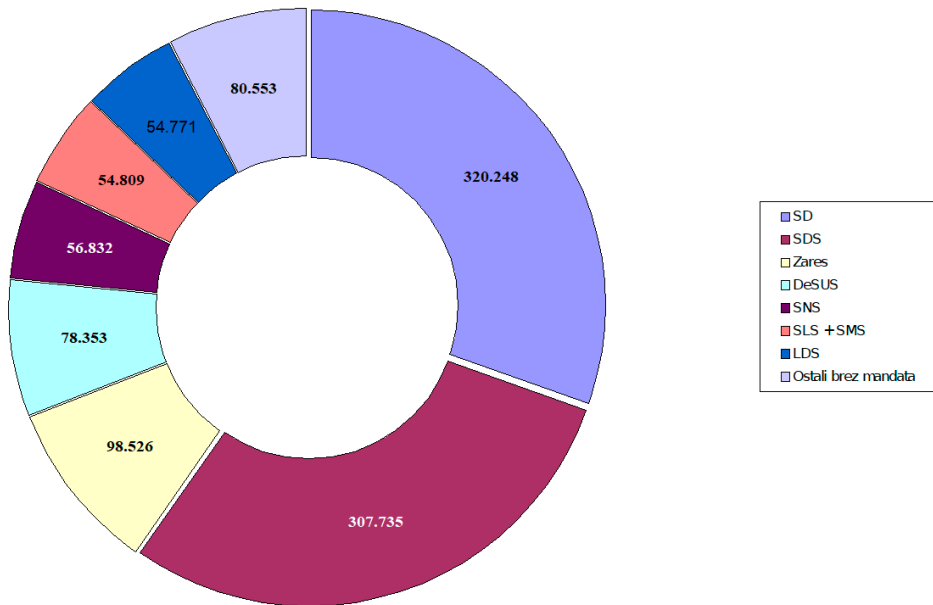

7. Broj glasova po strankama 2004.

U listopadu 2004. održani su izbori za Državni zbor koji su potkopali primat LDS-a. Vodstvo LDS-a dvije godine prije preuzeo je Anton Rop, ministar financija u vladi Janeza Drnovškega. Drnovšek je, naime, 2002. godine izabran za predsjednika Republike. LDS nije uspio uvjeriti dovoljno birača, iako je uspješno završio postupak pridruživanja EU u čije je punopravno članstvo Slovenija ušla 1. svibnja 2004. Za glasove birača nadmetala se 21 stranka, među njima nekoliko stranačkih koalicija. Trećina stranaka dobila je dovoljno visoku podršku da uđe u Državni zbor. Kao što je prije spomenuto, najviše je glasova dobio SDS, 30 % od svih glasova na državnoj razini i 29 mandata. Drugi je bio LDS s gotovo 23 % glasova i 23 mandata. Najmoćnije stranke dobile su dakle 52 mandata ili bitno više od polovice. Preostalih pet stranaka mandate je podijelilo tako da je ZL dobio 10 mandata, NSi 9, SLS 7, SNS 6 i kao najmanja koja je prešla izborni prag, stranka DeSUS s 4 mandata. Predsjednik SDS-a Janez Janša postao je predsjednikom Vlade u kojoj su osim SDS-a bili još i NSi, SLS i DeSUS.

Na izborima 2008. sudjelovalo je 17 stranaka, a neke od njih kandidirale su se samo u nekim izbornim jedinicama. Slično kao na izborima 2000. došlo je do velike koncentracije stranaka. Pobjednički SD i SDS, koji je bio vladajuća, no na izborima zapravo poražena stranka, dobile su ukupno 57 zastupničkih mandata. S druge strane, u parlament se probilo još 5 stranaka koje su dobile manje od deset mandata. Najjača od manjih stranaka bila je nova stranka Zares u kojoj je bilo nešto viđenijih članova LDS-a s 9 mandata. U vladajuću koaliciju su osim SD-a i stranke Zares ušli LDS, koji se jedva

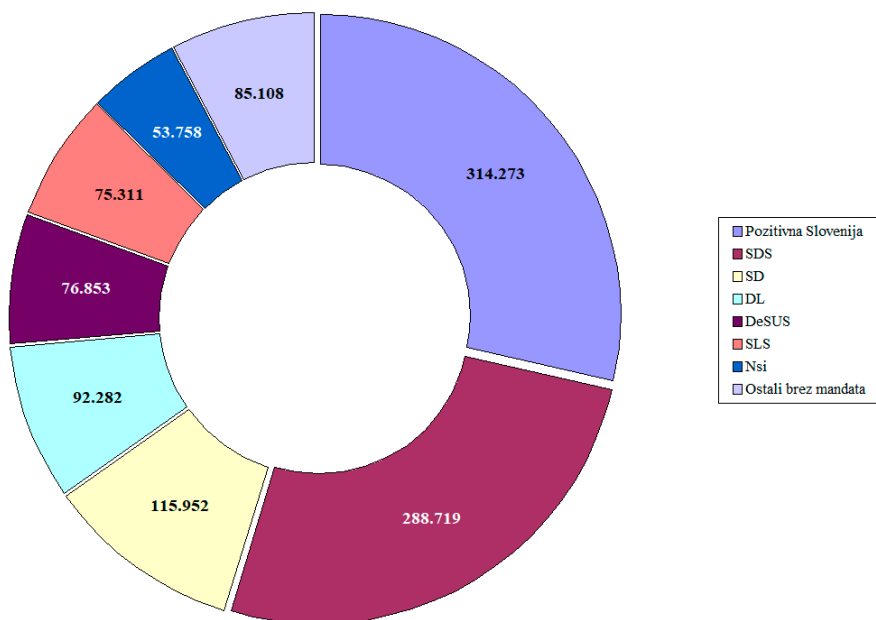
probio u parlament i DeSUS. DeSUS je u parlamentu imao 7 zastupnika. Osim LDS-a po 5 zastupnika imali su još SLS i SNS.

8. Broj glasova po strankama 2008.

Ostalih deset stranaka nije uspjelo ući u parlament. Vladajuća koalicija održala se do svibnja 2011. kada je iz vlade izišao DeSUS, u lipnju 2011. i Zares. Vlada je postala manjinska i u rujnu joj je izglasano nepovjerenje. Uslijedili su prvi izvanredni izbori.

U ljeto 2011., kada se već špekuliralo o prijevremenim izborima, nastaju različite inicijative za pojavu novih političkih snaga. Do samih izbora su se neke od njih organizirale i pojavile na političkoj sceni.

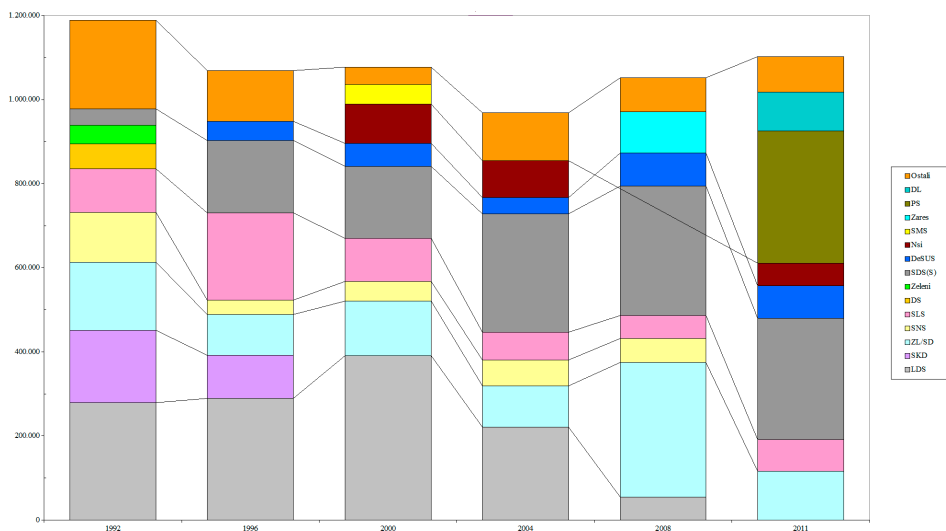
9. Broj glasova po strankama 2011.

Na izborima se kandidiralo dvadeset stranaka, tri više nego na prijašnjima. I ovaj je put u parlament ušlo sedam stranaka. Pobjednik izbora postala je nova politička sila koja se okupila oko ljubljanskoga gradonačelnika Zorana Jankovića. Jankoviću je uspjelo pobijediti SDS i dobiti jedan mandat više nego spomenute stranke. No Janković nije dobio povjerenje u Državnom zboru i vladu je potom sastavio Janez Janša. U vladu je ušla i novonastala Građanska lista (DL) s 8 zastupnika, NSi koji se nakon tri godine s 4 zastupnika vratio u Državni zbor, SLS i DeSUS s po 6 zastupnika. Pobjednik prošlih izbora, SD bio je visoko poražen i osvojio je samo 10 mandata. Ranije je spomenuto da je početkom 2013., godinu dana nakon formiranja vlade došlo do promjena unutar nje zbog velike krize koja je nastala nakon objave Antikorupcijske komisije o sumnji na koruptivno djelovanje Janeza Janše i Zorana Jankovića. U ožujku 2013. formirana je nova koalicija koju su činile Pozitivna Slovenija, SD, Građanska lista i DeSUS.

Donji grafikon, unatoč kompleksnosti u načelu pokazuje promjenu broja glasova parlamentarnih stranaka. Ako je stranka povećala broj glasova, linija, koja povezuje gornji i donji rub koji označavaju glasove pojedine stranke, širi se ili se u suprotnom sužava. Grafikon prikazuje promjenu broja dobivenih glasova za pojedine stranke na parlamentarnim izborima ako je stranka osvojila zastupničke mandate. Posebnom je bojom prikazana skupina stranaka (Ostali) koje nisu dobile dovoljno glasova da uđu u Državni zbor. Treba pojasniti da su neke stranke nastale kasnije, zato nisu prikazane u svim godinama. Moglo se dogoditi da je stranka na nekim izborima bila uspješnija

nego na nekim drugim. U primjeru da neka od boja nestaje, to može značiti da stranka na nekim izborima (uopće) još nije sudjelovala, ili je sudjelovala, ali nije ušla u parlament. Takve su primjerice stranke NSi koja 2008. nije uspio ući u Državni zbor, a njeni su glasovi dodani u skupinu Ostali, ili LDS koja 2011. nije uspjela ući u Državni zbor, a njezini su glasovi također pribrojani u skupinu Ostali.

Vidljivo je da je LDS od 1992. do 2000. povećavao broj glasova, a zatim ih počeo gubiti, a 2011. nije ni prešao izborni prag te su njegovi glasovi u skupini Ostali. SKD se samostalno kandidirao 1992. i 1996.⁸¹ Na drugim izborima dobio je manje glasova nego na prvim. ZL, odnosno SD je po broju glasova oscilirao. Ako su na jednim izborima bili uspješni, na sljedećim su bili neuspješni. Ta se zakonitost može pratiti na svim izborima. Najveći broj glasova dobili su na izborima 2008. kad ih je poduprlo više od 320 000 birača, skoro dvostruko više nego na drugim, za njih najuspješnijim izborima. Taj je broj iznimka jer su dobivali između 96 000 i 161 000 glasova.

10. Broj glasova 1992 – 2011.

Slovenska nacionalna stranka (SNS) dobila je na prvim izborima nešto više od 119 000 glasova. To je bila njezina najbrojnija potpora. Na svim sljedećim izborima dobivala je puno manje glasova. Nakon visokog poraza 1996. godine uslijedio je spori rast broja glasova do izbora 2004., a zatim najprije blagi pad broja glasova na izborima 2008. da bi 2011. dobila premalo glasova da uđe u Državni zbor. Već je spomenuto da se SLS 2000. godine udruživanje s SKD-om no uskoro se odvojio NSi. Rezultati SLS-a u devedesetim godinama su potpuno drugačiji nego nakon 2000. Na prvim izborima za parlament 1992. SLS je dobio 103 000 glasova, a na sljedećim izborima udvostručen je broj njihovih birača. Godina udruživanja i razdruživanja imala je za stranku loše posljedice

81 O spajanju SKD-a vidi gore.

jer je stranka dobila čak i manje glasova nego 1992. godine. Još je lošije bilo na izborima 2004. i 2008. Na prijevremenim izborima 2011. je doduše dobila nešto više glasova nego na izborima prije toga, no 75 000 glasova daleko je od rekordnih, više od 207 000 glasova iz 1996. Na prvim izborima za Državni zbor parlamentarnom je strankom postala i Demokratska stranka Slovenije. Svoj glas dalo joj je više od 59 000 birača. Na izborima 1996. dobila je upola manje glasova te je ostala pred vratima parlamenta. Gubitak glasova nastavio se i na izborima 2000. i 2004. Nakon toga, na izborima 2008. i 2011. stranka se više nije kandidirala. Na sličan je način status parlamentarne stranke izgubila stranka Zeleni Slovenije koja je 1992. dobila više od 44 000 glasova, zatim na sljedećim više od 18 000, ali i ostala bez mandata. Kasnije je stranka dobivala manje od 10 000 glasova.

SDS je osim SLS-a i SD-a jedina stranka koja je na svim izborima uspjela dobiti dovoljno glasova birača da uđe u Državni zbor. Na prvim parlamentarnim izborima za 1992. to joj je uspjelo za dlaku. Zatim je slijedilo veliko povećanje broja glasova i stranka je postala jedna od najjačih u državi. Godine 1992. dobila je nešto više od 39 000 glasova, na sljedećim dvama izborima između 170 000 i 172 000 glasova.

Popularnost stranke se nastavila i na sljedećim trima izborima dobili su više od 280 000 glasova. Zanimljivo je da je 2008. stranka dobila najviše glasova do tada, skoro 308 000, a unatoč tomu bila je tek druga po broju glasova. Naime, na spomenutim izborima SD je dobio više od 320 000 glasova.

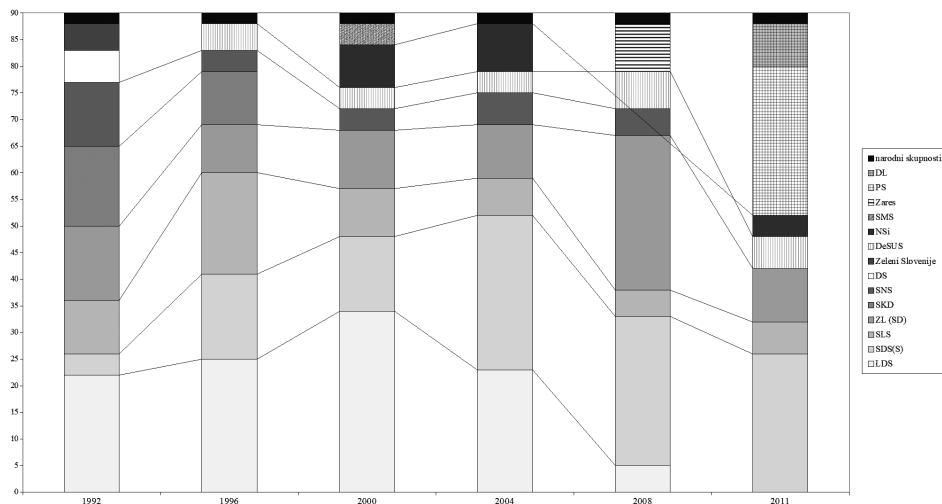
Od prvoga izbornog nastupa 1995. stranka DeSUS na svim je izborima bila uspješna i uspjela ići u parlament. Broj njezinih glasača varira između 39 000 i 78 000 tisuća. DeSUS je naglašeno staleška stranka. To je vidljivo ne samo u nazivu Demokratska stranka umirovljenika nego i u tome da je temeljno političko opredjeljenje borba za mirovne i osiguravanje primjerenog statusa umirovljenika i pod cijenu političke nestabilnosti. S gledišta orijentiranosti na određenu skupinu birača zanimljivo je pitanje brojčane potpore umirovljenika ovoj stranci. Krajem 2009. godine u Sloveniji je bilo 560 428 umirovljenika.⁸² Uzimajući u obzir odaziv birača, broj potencijalnih birača DeSUS-a bio bi oko 340 000, što znači da bi po tome bio najjača stranka. Dakle tu stalešku stranku ne podupiru svi potencijalni glasači toga biračkog tijela, u teoriji u primjeru najboljih rezultata stranke podupire ih oko četvrtine umirovljenika, čak i mnogo manje, također samo desetina potencijalnih glasača (ishodište je potencijalni broj s obzirom na odziv birača).

Nova Slovenija (NSi) nastala je 2000. godine kada se i prvi put pojavila na izborima. Najveći broj birača privukla je upravo na svojim prvim izborima. Svoj glas dalo joj je 93 000 birača. Već na sljedećim izborima dobila je nekoliko tisuća glasova manje da bi 2008. doživjela pravi fijasko dobivši samo nešto manje od 36 000 glasova što je značilo i

82 Statistički podatci o umirovljenicima, odnosno korisnicima mirovina dostupni su na internetskim stranicama Zavoda za mirovinsko i invalidsko osiguranje Slovenije (Zavod za pokojninsko i invalidsko zavarovanje Slovenije), http://www.zpiz.si/wps/portal/cognos/msp/upokojenci/prejemniki_pokojnin (pregledano 20. svibnja 2017).

da nije ušla u parlament. Na izborima 2011. ponovno ju je poduprlo nešto više birača te je ponovno postala parlamentarna stranka. To je do sada jedina stranka koja se nakon ispadanja iz Državnog zbora uspjela vratiti među parlamentarne stranke.

Stranka mladih i Zares ušli su samo jedanput u parlament, dok na drugim izborima nisu bili uspješni u osvajanju parlamentarnih mandata. Pozitivna Slovenija (PS) i Građanska lista (DL) nastupile su 2011. prvi put na izborima.

11. Podjela mandata 1991. – 2011.

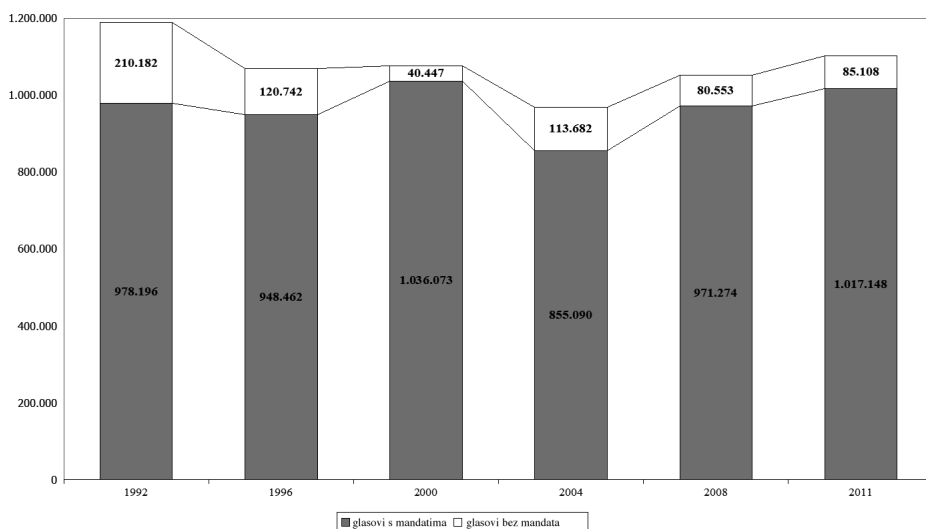
Slično kao kod kretanja broja glasova može se promotriti i kretanje broja mandata. Ovdje je važan utjecaj broja primljenih glasova, a povezan je s ukupnim brojem danih glasova i načinom podjele mandata. U ovoj tablici može se uočiti broj mandata koji je neka stranka dobila i promjene u broju mandata. Na svim izborima mogu se izdvojiti tri skupine stranaka. Prvu skupinu čine velike parlamentarne stranke koje imaju više od 19 mandata. Na izborima 1992. samo je jedna takva stranka, LDS, a 1996. to su bili LDS i SLS. LDS je pobijedio na izborima 2000. s najvećim brojem osvojenih mandata u povijesti slovenskog parlamenta (34), što znači više od 20 mandata više nego SDS, druga stranka po snazi. I 2004. godine u skupini velikih parlamentarnih stranaka bili su LDS i SDS, ali sada u drugačijem poretku. Nakon izbora 2008. to su bile stranke SD i SDS, a 2011. PS i SDS.

U drugoj skupini su one stranke koje su imale od 8 do 16 zastupnika. Nakon prvih izbora za Državni zbor u toj su grupi bile SLS, SNS, ZL i SKD. Četiri godine kasnije ovdje su ZL, SKD i SDS. Godine 2000. to su bile SLS, ZL i SDS. Od izbora 2004. nadalje u ovoj su skupini najviše dvije stranke. NSi i SD 2004., Zares 2008., a 2011. SD i DL.

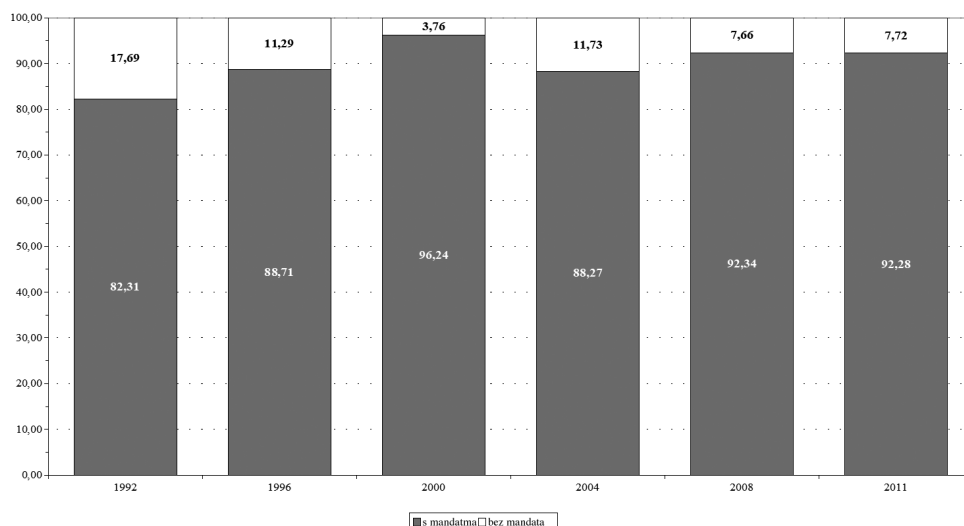
Treća skupina su male stranke koje su dobile od 4, što je najmanji mogući broj mandata, do 8 mandata. Značaj i moć ovih malih stranaka nije proporcionalna s njihovom

moći, već često obrnuto proporcionalna. Gotovo je nemoguće sastaviti vladu bez njihova ulaska u vladajuću koaliciju. Iz tog je razloga njihova moć velika jer uvjetuju opstanak vlade. U toj skupini bili su 1992. SDS s četiri, Zeleni s pet i DS sa 6 zastupnika. U toj skupini stranaka bio je od 1996., kada se prvi put stranka kandidirala, i DeSUS. Uz njega od 1996. do 2008. i SNS. U toj skupini bio je 2000. još SMS, 2004. SLS, LDS i SLS bili su 2008. i konačno 2011. NSi i SLS.

Izborni zakonodavstvo na različite je načine ograničavalo ulazak u Državni zbor i s tzv. izbornim pragom. U praksi je to značilo da stranka može ući u parlament dobije li dovoljan broj glasova koji jamče nekoliko mandata. Posljedično, stranke koje su bile manje uspješne u dobivanju glasova ne bi ušle u parlament. Na taj su način izgubljeni glasovi birača koji su tim strankama dali svoj glas.

12. Glasovi s mandatima i bez mandata.

13. Postotak glasova s mandatom i bez mandata

Pogledamo li najprije broj izgubljenih glasova, on je bio najveći na prvim izborima za Državni zbor. Uzroci tomu bili su visok odaziv birača i velik broj stranaka koje su dobile premalo glasova. Više od 210 000 takvih glasova, bez mandata, značio je i u postocima i najviši rezultat. Sličan je broj izgubljenih glasova, 120 000 i 113 000, odnosno oba puta između 11 % i 12 % i 1996. i 2004. Na izborima 2008. i 2011. izgubljeno je 85 000, odnosno 80 000 glasova, što je oko 7,7 %. Najmanje izgubljenih glasova bilo je 2000. Bilo ih je 40 000, odnosno samo 3,76 %. Čak 15 stranaka koje nisu ušle u Državni zbor dobile su vrlo malo glasova. Od njih je osam stranaka dobilo manje od 1000 glasova.

Predsjednički izbori

Prvi izbori za predsjednika Republike održani su 6. prosinca 1992. Za glasove birača natjecalo se osam kandidata. Politički najekspoziraniji kandidat bio je tadašnji predsjednik Predsjedništva Republike Slovenije Milan Kučan. Kučan je izabran već u prvom krugu, poduprle su ga 3/5 birača. Kandidat Kršćanskih demokrata bio je Ivan Bizjak. Bizjak nije uspio u svojoj kandidaturi, no bio je drugi po broju glasova, a poduprlo ga je više od petine svih birača. Demokratska stranka kandidirala je, u vrijeme rata za neovisnost poznatog stručnjaka za obranu i sigurnost Jelka Kacina koji je bio treći najuspješniji kandidat. Svaki od preostalih pet kandidata dobio je manje od 2 % glasova. Zastupnik Stanko Buser, inače po struci geolog, bio je kandidat Slovenske narodne stranke. Zastupnica Darja Lavtižar Bebler bila je kandidatkinja socijalista, a liječnica Alenka Žagar Slana kandidatkinja Narodnih demokrata. LDS je svojega kandidata

potražio među slovenskim iseljeništvom. Njihov kandidat bio je ekonomist Ljubo Sirc. Sirc je bio politički emigrant, osuđenik u Procesu Nagode 1947. godine, nakon puštanja na slobodu odlazi u inozemstvo gdje predaje ekonomiju.⁸³ Na izborima nije imao uspjeha. France Tomšič, sindikalist i prvi predsjednik SSDS-a, bio je kandidat te stranke na predsjedničkim izborima.⁸⁴

Sljedeći predsjednički izbori bili su 1997. Tada se posljednji put kandidirao Milan Kučan i s nešto manjom potporom nego 1992. izabran je već u prvome krugu. Kao i na prvim izborima, i na ovim se izborima kandidirao s potporom birača. Na izborima je sudjelovalo 8 kandidata. Janez Podobnik, kojega je poduprla Slovenska narodna stranka, dobio je nešto manje od petine glasova, što je sličan udio glasova kao drugi najuspješniji kandidat na izborima 1992. Treći po broju glasova bio je Jožef Bernik kojeg su kandidirali SKS i SDS. Zbog sudjelovanja u domobranskim strukturama i kasnije zbog emigracije bio je grubo napadan u izbornoj kampanji. Bernika je poduprla gotovo desetina birača. Neovisnog kandidata Marjana Cerara, dugogodišnjeg direktora Berlinke poduprla je 7 % birača. Nešto iznad 3 % glasova dobili su nekadašnji zastupnici Marjan Poljšak i Anton Peršak. Prvi se kandidirao uz potporu Nacionalne radničke stranke (Nacionalna stranka dela), drugi kao kandidat Demokratske stranke. Profesor s ljubljanskog Ekonomskog fakulteta Bogomir Kovač bio je kandidat LDS-a, a dobio je nešto manje od 3 % glasova. Malena stranka Kršćansko-socijalna unija – kršćanski socialisti (Kršćansko socialna unija – kršćanski socialisti) predložila je kao svojeg kandidata predsjednika stranke Franca Miklavčiča. Miklavčiča je poduprla manje od 1 % glasača.⁸⁵

Izbori za predsjednika Republike 2002. prvi su koji su se odvijali u dva kruga jer nijedan od kandidata nije osvojio natpolovičnu većinu u prvome krugu. Za položaj predsjednika Republike borilo se osam kandidata i jedna kandidatkinja. Od u političkim krugovima poznatih kandidata na najvažnijoj funkciji bio je tadašnji predsjednik Vlade Janez Drnovšek. Zmago Jelinčič Plemeniti bio je zastupnik i predsjednik SNS-a, France Bučar prvi predsjednik višestranačke skupštine od 1990. do 1992. France Arhar bio je poznati bankar i guverner Banke Slovenije. Filozof Lev Kreft i stručnjak za obranu i sigurnost Anton Bebler bili su sveučilišni profesori. Kreft je u početku osamostaljenja Slovenije bio i zastupnik. Bebler nekoliko godina prije slovenski veleposlanik. Barbara Brezigar obavljala je različite poslove u tužiteljstvu, a u Bajukovoj vladi u ljeto 2000. bila je ministrica pravosuđa. Gorazd Drevenšek bio je u vrijeme kandidature možda politički slabije aktivan, a kao predsjednik sveučilišne organizacije

83 Kratki sažetci o njegovu životu posljednji put objavljeni u povodu njegove smrti krajem 2016. Vidi npr. zapis u listu Delo. <http://www.delo.si/novice/slovenija/umrl-je-ljubo-sirc.html> (Pregledano 20. svibnja 2017.).

84 Poročilo o izidu volitev predsednika republike, Uradni list RS, št. 60/1992, 18. 12. 1992.

85 Volitve predsednika republike 1997, http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv/vp1997/rezultati_sl (pregledano 16. svibnja 2013.)

ZSMS u Ljubljani krajem osamdesetih omogućio je mnoge političke akcije novonastale oporbe.⁸⁶ Politički najmanje poznat kandidat bio je slikar Jure Cekuta. U prvom krugu najviše su glasova dobili Janez Drnovšek i Barbara Brezigar, zajednička kandidatkinja oporbe. Od ostalih kandidata nešto veću potporu dobili su Zmago Jelinčič Plemeniti i France Anhar. Ostalih pet kandidata dobilo je između 0,5 i 3,24 % glasova. Janez Drnovšek je u drugome krugu dobio više od 56 % glasova, a Brezigar nešto više od 43 % te je tako Drnovšek postao predsjednik Republike.⁸⁷

Četvrti predsjednički izbori održani su 2007. godine. Aktualni predsjednik Janez Drnovšek nije se kandidirao te su u boj za predsjednika Republike krenuli novi kandidati, neki od njih bili su iskusni politički igrači. Na različitim političkim funkcijama bili su: Lojze Peterle, nekadašnji zastupnik i ministar koji je bio kandidat grupe birača i stranaka desnice (NSi, SLS i SDS), a svoju je kandidaturu najavio godinu dana prije izbora; Mitja Gaspari, nekadašnji ministar i guverner Banke Slovenije (kandidat LDS-a); zastupnik Zmago Jelinčič Plemeniti, kandidat Slovenske nacionalne stranke. Iz reda političara također i Darko Krajnc, predsjednik Stranke mladih – Zeleni Evrope. Određene veze s politikom imao je i Danilo Türk, prvi slovenski veleposlanik u UN-u, a potom i pomoćnik Glavnog tajnika UN-a za politička pitanja. Na izborima se kandidirao kao kandidat grupe birača, a potporu su mu dale i neke stranke (SD, DeSUS i Zares). Kandidirale su se i dvije žene, Elena Pečarič i Monika Piberl. Najviše glasova dobio je Lojze Peterle, više od 28 %, slijedio ga je Danilo Türk koji je iza sebe, sa samo nešto više od 370 glasova, ostavio Mitju Gasparija. Zmago Jelinčič Plemeniti dobio je više od 19 % glasova. Preostala tri kandidata dobila su nešto više od 3,5 % glasova, od toga Krajnc više od 2 %, a obje kandidatkinje manje od 1 %. U drugi su krug ušli Peterle i, pomalo neočekivano, Türk. U drugom krugu uslijedilo je iznenađenje jer je vodeći Peterle broj svojih birača povećao samo za desetak tisuća, svi ostali birači masovno su poduprli Türka, koji je uvjerljivo pobijedio i postao treći slovenski predsjednik.⁸⁸

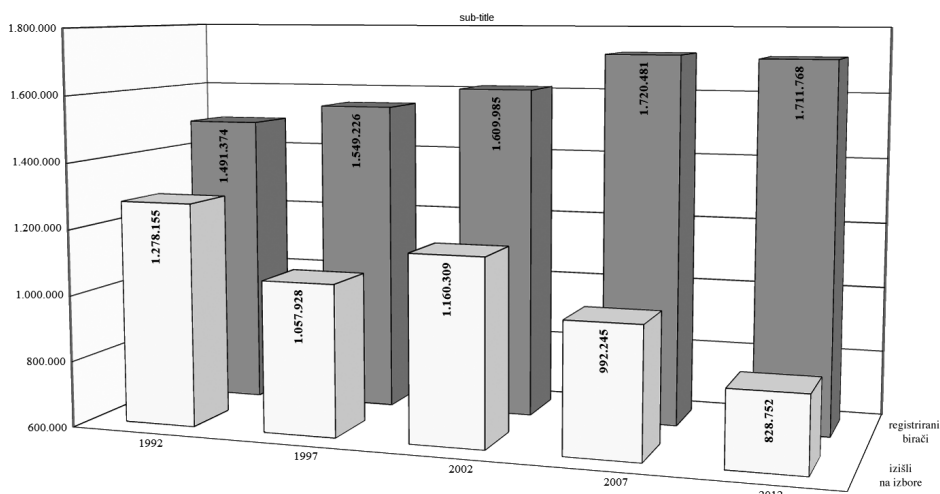
Peti predsjednički izbori održani su 11. studenoga 2012. Kandidaturu je najavilo više osoba, no kandidirala su se samo trojica. Ujedno je to i najmanji broj predsjedničkih kandidata do tada. Za mjesto predsjednika Republike natjecali su se aktualni predsjednik Danilo Türk, dugogodišnji zastupnik i nekadašnji predsjednik Državnog zbora te nekadašnji predsjednik Vlade Borut Pahor, i nekadašnji ministar i tadašnji zastupnik u Europskom parlamentu Milan Zver. Türk je bio kandidat grupe birača, Zvera su poduprli zastupnici SDS-a u NSi-ja, Pahora SD, a skupio je i gotovo 5000 potpisa potpore. U prvom krugu Zver je dobio četvrtinu glasova, što nije bilo dovoljno

86 O kandidatima je u Mladini pisao Ali Žerdin, Rdeče biografije, Mladina št. 42, 22. listopada 2002., dostupno i na http://www.mladina.si/92405/predsedniske2002/?utm_source=tednik%2F200242%2Fclanek+%2Fpredsedniske2002%2F&utm_medium=web&utm_campaign=oldLink (Pregledano 6. lipnja 2013.).

87 Volitve predsednika RS – leto 2002, <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv-predsednika-rs/leto-2002> (Pregledano 16. svibnja 2013.).

88 Volitve predsednika RS – leto 2007, <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv-predsednika-rs/leto-2007> (Pregledano 16. svibnja 2013.).

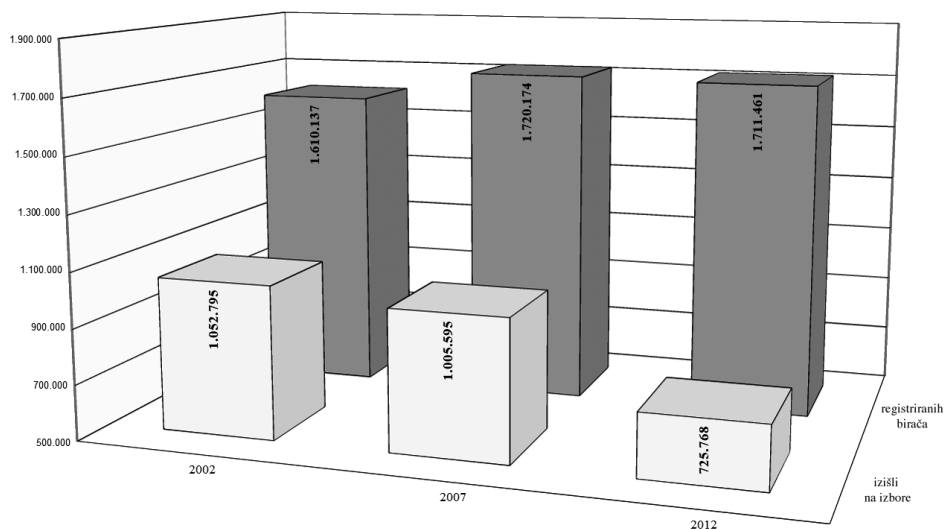
za ulazak u drugi krug. Iznenađenje je bilo vodstvo Pahora s gotovo 40 % glasova, Türk je osvojio skoro 36 %. Pahorovo vodstvo bilo je iznenađujuće jer su predizborne ankete pokazivale da je u prednosti Danilo Türk. Tri tjedna nakon prvoga kruga birači su ponovno izišli na birališta i odlučivali između Türka i Pahora. Pahor je uspio pridobiti većinu glasova birača koji su u prvome krugu glasali za Zvera te je u drugome krugu osvojio više od 2/3 glasova. Naime, politička desnica odlučila je poduprijeti Pahora, a to je preporučila i svojim biračima.⁸⁹ Türk je osvojio i manje glasova nego u prvome krugu te se može zaključiti da je dio njegovih birača ostao kod kuće. Na izbore je izišlo manje od 90 000 birača nego u prvome krugu. Borut Pahor je izabran za četvrtoga predsjednika Republike.⁹⁰

14. Broj registriranih birača i birača izišlih na izbore, prvi krug.

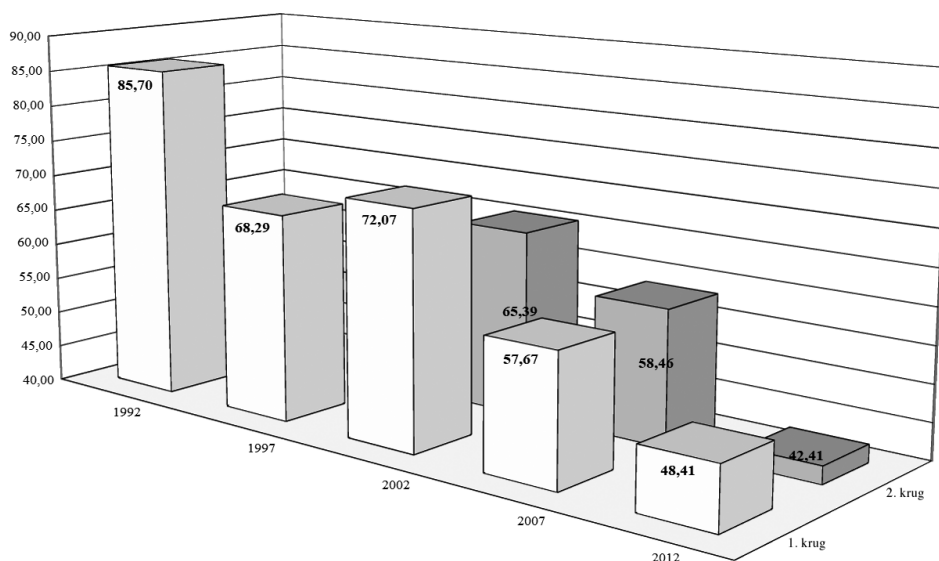
89 Jože Poglajen, Nizka udeležba in glasovi desnice Pahorju prinesli zmago, Dnevnik 3. december 2012, dostupno na <https://dnevnik.si/1042565941/slovenija/nizka-udelezba-in-glasovi-desnice-pahorju-prinesli-zmago-> (Pregledano 20. svibnja 2017.).

90 Izid volitev predsednika republike, <http://www.dvk-rs.si/files/files/porocilo-o-izidu-volitev---sprejeto-prepis.pdf> (Pregledano 28. svibnja 2013.).

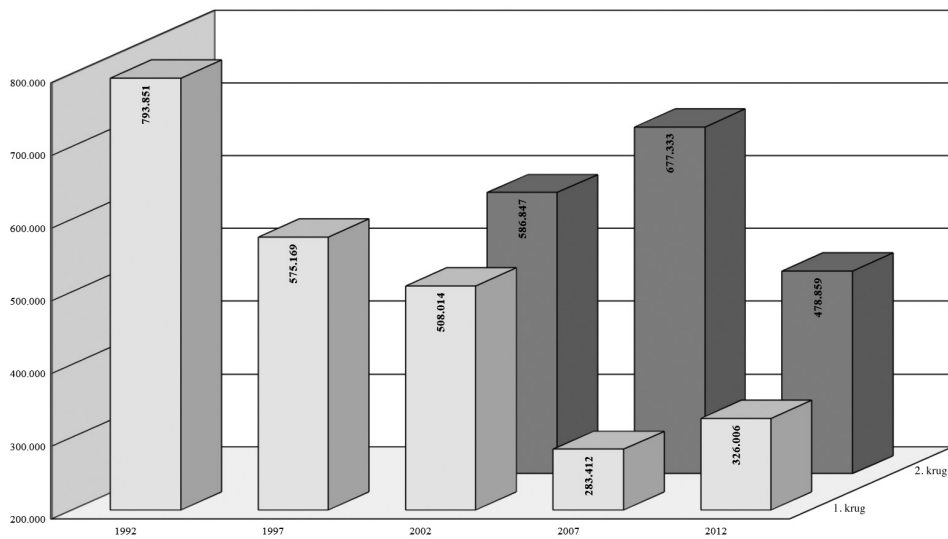
15. Broj registriranih birača i birača izišlih na izbore, drugi krug.

Slovenija je jedna od malobrojnih država koje predsjednika, koji nema važnu izvršnu ulogu, bira neposredno. Broj registriranih birača povećavao se od osamostaljenja. Povećanje je povezano sa starenjem stanovništva i samnjivanjem broja maloljetnih. Na prvim predsjedničkim izborima izbornu pravo imalo je 1 491 374 građana. Dvadeset godina kasnije taj se broj povećao za više od 220 000. S druge strane, grafikon pokazuje smanjivanje broja birača koji su glasali na izborima. S manjim povećanjem 2002. godine, u dvadeset godina broj birača na predsjedničkim izborima smanjio se za više od 450 000, odnosno 550 000, jer je u odlučujućem drugom krugu 2012. izišlo nešto manje od 726 000 birača.

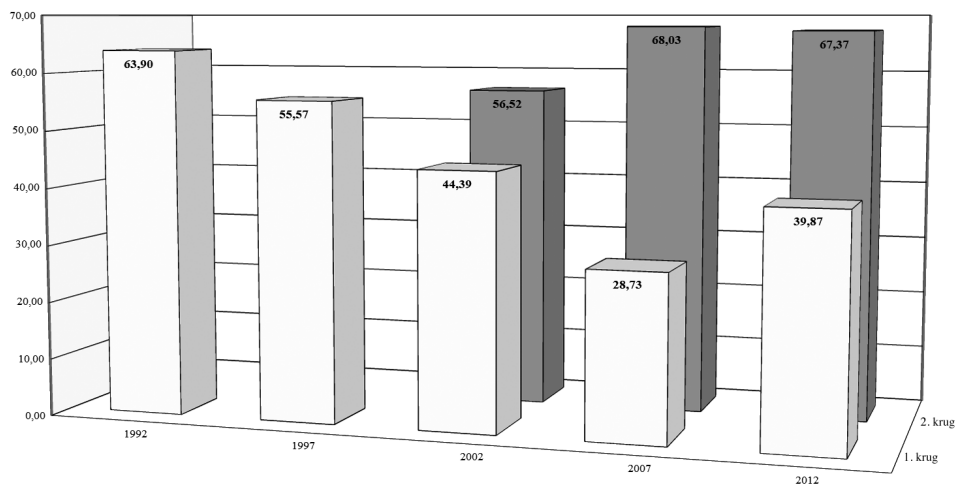

16. Odaziv birača na predsjedničkim izborima u postotcima.

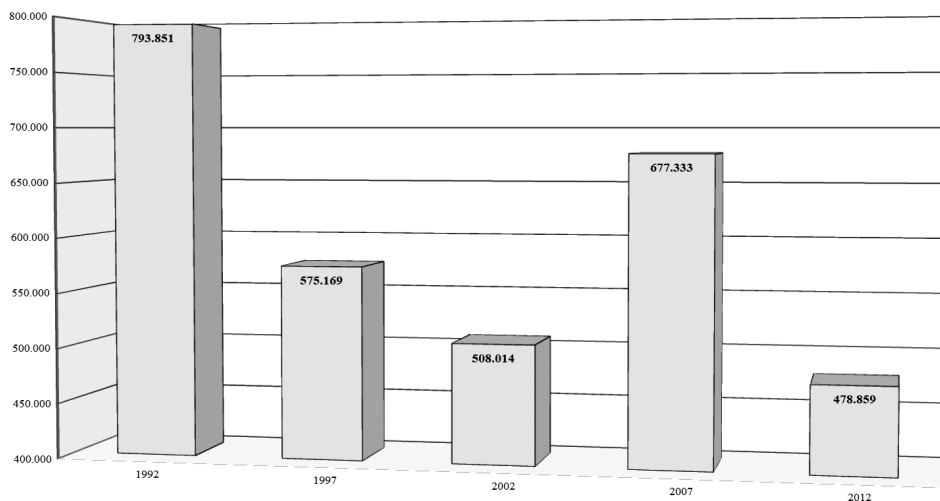
Veliki pad zanimanja birača za izbore za predsjednika Republike pokazuje gornji grafikon o odzivu birača u prvom i drugom krugu (drugi krug održao se na posljednjim trima izborima). Treba reći da je odaziv birača 1992. godine rekordno visok također i u usporedbi s drugim državama. Visokom odzivu birača pridonijela je simbolička važnost izbora jer su građani prvi put birali predsjednika Republike. Odzivu birača pridonijela je činjenica da su se istovremeno održavali izbori za prvi saziv Državnog zbora. Manji rast broja birača koji su izišli na izbore 2002. u usporedbi s 1997. značio je da je i postotak birača izišlih na izbore malo veći nego na prethodnim izborima. Trend smanjivanja broja birača koji su izišli na izbore nastavio se i u drugom krugu izbora 2012. kada je odaziv bio samo 42 %. Izbori 2002., 2007. i 2012. održani su u dva kruga. U drugome krugu izbora 2002. i 2012. odaziv birača bio je bitno manji, oba puta bilo je više od 100 000 birača manje. Godine 2007. u drugome krugu na izbore je izišlo oko 13 000 glasača više. Posljedično, isti je trend također u postotku odaziva birača. U drugome krugu 2002. i 2012. odaziv birača bio je oko 6 % manji nego u prvome krugu, a 2007. odaziv birača u drugome krugu bio je veći za 1 % nego u prvome.

17. Broj glasova prvoplasiranog kandidata u prvom i drugom krugu.

18. Postotak glasova pobjednika u prvom ili drugom krugu.

19. Broj potrebnih glasova za izbor.

Na kraju pregleda rezultata predsjedničkih izbora treba pogledati i broj glasova kojim je osoba izabrana za predsjednika Republike. Broj spomenutih glasova u određenom je skladu s odazivom birača jer veći odaziv znači veći broj glasova koji su bili dostupni, a s druge strane je rezultat pobjednika izbora također povezan s udjelom glasova koje je dobio. Najviše glasova na predsjedničkim izborima dobio je Milan Kučan 1992. Za njega je glasalo skoro 800 000 birača. Zanimljivo je da je drugu najvišu podršku birača imao Danilo Türk 2007. Ta je podrška bila rezultat odluke birača u drugom krugu izbora, kada su svi koji su odlučili izići na izbore, a njihov kandidat ni u prvom krugu nije bio Lojze Peterle, poduprli Danila Türka. Türkov rezultat je čak i viši od Kučanovih 575 169 glasova iz 1997. Istovremeno je taj Türkov rezultat značio tada najviši postotak glasova koje je dobio netko od izabranih predsjednika. Činjenica je da je Türk taj rezultat postigao u drugom krugu, što je mnogo lakše nego u prvom kada se suočava više kandidata. Kučan 1997. i Drnovšek bili su izabrani s 575 169 glasova, odnosno 508 014, što je oko 56 % glasova. Na izborima 2012. Borut Pahor izabran je u drugom krugu s drugim najvećim postotkom glasova. S druge strane, niska izlaznost na spomenutim izborima znači da je takav postotak dosegnut potporom jedva 478 859 birača. To je najniži broj glasova kojim je izabran predsjednik.

Slovenski birači su u prvih dvadeset godina samostalnosti prošli zanimljiv put od oduševljenosti izborima do razočaranja, ako ne i apatije. Uzrok velikoj oduševljenosti u prvim godinama bila je također želja za istinskom primjenom demokracije, a kasnije

se pokazalo da su birači nemali broj puta bili razočarani. Svoje razočaranje pokazali su smanjenim zanimanjem za izbore.

Izvori i literatura

Izvori

- 20 let samostojnosti <http://www.dvajset.si/prvih-20/leto-1989/> (ogled 6. junij 2013).
- Anketa Dela: Virant vodi, Janša drugi, <http://www.slovenskenovice.si/novice/volitve-2011/anketa-dela-virant-vodi-jansa-drugi> (ogled 25. maj 2017)
- Bibliografsko kazalo revije 2000 : 1969-2009, Društvo 2000, Ljubljana 2010.
- Iskalnik političnih strank, <http://mrrsp.gov.si/rduobjave/ps/index.faces> (ogled 28. maj 2013 in 10. maja 2017).
- Ivelja, Ranka, V državni zbor izvoljenih največ žensk doslej. Dnevnik , 7. november 2011, dostopno na <http://www.dnevnik.si/slovenija/v-ospredju/1042493546> (ogled 27. maj 2013)
- Izid volitev predsednika republike, <http://www.dvk-rs.si/files/files/porocilo-o-izidu-volitev--sprejeto-prepis.pdf> (ogled 28. maj 2013).
- Koga voliti?!, Programi političnih strank in list na spomladanskih volitvah v Sloveniji, Jugoslovanski center za teorijo in prakso samoupravljanja Edvard Kardelj, Ljubljana 1990.
- O stranki, <http://www.zares.si/o-stranki/> (ogled 25. avgust 2013)
- Osební podatki; Roberto Battelli, Portal DZ, <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/OdrzavnemZboru/KdoJeKdo/PoslankeInPoslanci/poslanec?idOseba=P005> (ogled 20. maj 2017)
- Pogljajen, Jože, Nizka udeležba in glasovi desnice Pahorju prinesli zmago, Dnevnik 3. december 2012, dostopno na <https://dnevnik.si/1042565941/slovenija/nizka-udelezba-in-glasovi-desnice-pahorju-prinesli-zmago-> (ogled 20. maj 2017)
- Poročilo o izidu volitev predsednika republike, Uradni list RS, št. 60/1992, 18. 12. 1992
- Predčasne volitve v Državni zbor 2011 <http://www.dvk-rs.si/arhivi/dz2011/index.html> (ogled 6. junij 2013)
- Repe, Božo, Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije Del 1, Opozicija in oblast, (Viri, 17).
- Sejni zapisniki Državnega zbora Republike Slovenije. Sejni zapisniki DZ z rezultati glasovanj so na voljo na spletni strani Državnega zbora v razdelku Delo Državnega zbora. <https://www.dz-rs.si> (ogled 10. maj 2017)
- Slovenska nacionalna stranka, http://www.sns.si/stranka/20_let/ (ogled 20. avgust 2013).
- Slovenski almanah '92, Politične organizacije na Slovenskem, str. 74-76. Delo Novice, Ljubljana 1991.
- Slovenski almanah '96, Politične stranke, Pred novim volilnim bojem, str. 154-156, Delo Novice, Ljubljana 1995.
- Slovenski Almanah '99, Delo Novice, Ljubljana 1998.
- Slovenski almanah 2000, Delo in Slovenske novice, 1999, str. 158-159, Politične stranke, Levo, na sredini, desno, Delo in Slovenske novice, Ljubljana 1999.
- Socialistična stranka Slovenije, Historiat ustvarjalca gradiva <http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?ID=23769> (ogled 6. junij 2013)

- Trampuš, Jure, intervju s Petrom Kovačičem-Peršinom, Mladina, 19. 4. 2013, dostopno na <http://www.mladina.si/143211/peter-kovacic-persin-slovenski-katolicizem-se-je-ze-v-zacetku-tranzicije-odlocil-podpreti-re/> (ogled 10. 5. 2017)
- TRS – Trajnostni razvoj Slovenije <http://www.gibanje-trs.si/> (ogled 15. avgust 2013)
- Umrli je Ljubo Sirc, <http://www.delo.si/novice/slovenija/umrl-je-ljubo-sirc.html> (ogled 20. maj 2017).
- Volitve poslancev v Državni zbor 2000 <http://www.dvk-rs.si/arhivi/dz2000/index.htm> (ogled 16. maj 2013)
- Volitve predsednika republike 1997, http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv/vp1997/rezultati_sl (ogled 16. maj 2013)
- Volitve predsednika RS – leto 2002, <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv-predsednika/rs-leto-2002> (ogled 16. maj 2013)
- Volitve predsednika RS – leto 2007, <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv-predsednika/rs-leto-2007> (ogled 16. maj 2013)
- Volitve v Državni zbor 1992 <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv/dz1992> (ogled 16. maj 2013)
- Volitve v Državni zbor 1996 <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv/dz1996> (ogled 16. maj 2013)
- Volitve v Državni zbor 2008 <http://www.dvk-rs.si/arhivi/dz2008/index.html> (ogled 16. maj 2013)
- Volitve v Državni zbor Republike Slovenije <http://www.dvk-rs.si/arhivi/dz2004/index.htm> (ogled 16. maj 2013)
- Volitve v Državni zbor RS, Slovenija, 4.12.2011, Statistični urad Republike Slovenije, http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4491 (ogled 27. maj 2013).
- Zakon o političnem združevanju (ZPZ). Sprejet v vseh treh zborih 27. decembra 1989, objavljen v Uradnem listu SRS, št. 42, 29. decembra 1989
- Zakon o političnih strankah (ZPZ), Uradni list RS, št. 62, 7. 10. 1994, str. 3402-3406
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o političnih strankah (ZpolS-A), Uradni listi RS, št. 70, 8. 8. 2000, str. 8659-8662
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o političnih strankah (ZpolS-C), Uradni listi RS, št. 69, 22. 7. 2005, str. 7134- 7135
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o političnih strankah (ZpolS-D), Uradni list RS, št. 103, 13. 11. 2007, str. 13915- 13916.
- Zakon o volitvah predsednika republike, <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/63899>
- Zapisniki sej in glasovanj Državnega zbora RS, <https://www.dz-rs.si>
- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, podatki o uživalcih pokojnin, http://www.zpiz.si/wps/portal/cognos/msp/upokojenci/prejemniki_pokojnin (ogled 20. maj 2017)
- Zgodovina, <http://www.nsi.si/zgodovina.html> (ogled 10. junij 2013)
- Zgodovina Slovenske ljudske stranke, <http://www.sls.si/sl/inside.sls?cid=9AACE3A2-D043-13EA-91B4-C62C54EF5AE2&linkid=article>, (ogled 7. junij 2013). Predstavitev stranke <http://www.sls.si/sl/inside.sls?cid=6C216BA4-2AD7-DCFF-69FC-798E78705EB0&linkid=article> (ogled 10. junij 2013).

Zgodovina SD; <http://www.socialnidemokrati.si/predstavitev/zgodovina/> (ogled 6. junij 2013)

Zgodovina, na spletni strani LDS, <http://www.lds.si/si/stranka/zgodovina/> (ogled 7. junij 2013).

Žirovski obzornik, 16, 1990

Žerdin, Ali, Rdeče biografije, Mladina št. 42, 22. oktober 2002, dostopno tudi na http://www.mladina.si/92405/predsedniske2002/?utm_source=tednik%2F200242%2Fclanek%2Fpredsedniske2002%2F&utm_medium=web&utm_campaign=oldLink (ogled 6. junij 2013)

Literatura

Antič Gaber, Milica, Vloga Državnega zbora pri zagotavljanju enakih možnosti obeh spolov v procesih političnega odločanja v Prihodnost parlamentarne demokracije, str. 106-115.

Gašparič, Jure, Poslanec Državnega zbora Republike Slovenije 1992-2001/od 1. do 5. mandatnega sklica, Osamosvojitve Slovenije: država, in demokracija na Slovenskem v zgodovinskih razsežnostih, Filozofska fakulteta, Ljubljana 2011, str. 281-296 (Historia 20).

Gašparič, Jure, Državni zbor 1992-2012, O slovenskem parlamentarizmu. Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 2012 (Zbirka Razpoznavanja = Recognitiones 17).

Grad, Franc, Volitve in volilni sistemi, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2004

Granda, Stane, SLS med izročilom in sodobnostjo. med načeli in dnevno politiko, Demosov zbornik, Časopis za zgodovino in narodopisje, 2001, 3-4, str. 353-365.

Hozjan, Andrej, Zeleni Slovenije od ustanovitve leta 1989 do padca Demosove vlade, Demosov zbornik, Časopis za zgodovino in narodopisje, 2001, 3-4, str. 411-436.

Okoliš, Stane, SDZ – Gibanje za pluralizem in vzpostavitev parlamentarne demokracije na Slovenskem, Demosov zbornik, Časopis za zgodovino in narodopisje, 2001, 3-4, str. 367-380.

Potočnik, Dragan, Stranka Sivih panterjev od ustanovitve do razpada Demosa, Demosov zbornik, Časopis za zgodovino in narodopisje, 2001, 3-4, str. 437-450.

Repe, Božo, Jutri je nov dan, Modrijan, Ljubljana, 2002.

Vovko, Andrej, Slovenski krščanski demokrati (SKD), Demosov zbornik, Časopis za zgodovino in narodopisje, 2001, 3-4, str. 381-398.

Zajc, Drago, Slovenski parlamentarizem v letih 1990 – 2000, v Razvoj slovenskega parlamentarizma

Zver, Milan, 100 let socialdemokracije, Veda, Ljubljana 1996.

Žerdin, Ali, France Bučar, Delo, Ljubljana, 2015.

Prevela: Barbara Buršič

SUMMARY

On Elections in the First Two Decades of Slovenia's Independence

One of the most loudly voiced demands accompanying the crumbling of the socialist monolith in Eastern Europe of the 1980s was that for free elections. The opposition regarded free elections as the choice between different political parties that compete equally for voters' sympathies. The article presents the electoral law regulating parliamentary elections (the National Assembly) and presidential elections. Slovenia is one of the few states in which the president, who has limited powers, is elected directly.

Slovenia saw the emergence of political parties after 1988, even though the Political Association Act was yet to be passed. Consequently, their names contained the term union. When the Act was adopted at the end of 1989, these unions were more or less automatically recognised as parties. In 1994, the National Assembly passed the new Political Parties Act that is, with some changes, still in force now. The registry of political parties is kept by the Ministry of the Interior. 87 parties were registered in Slovenia in May 2017, the majority of which are smaller parties participating mostly in local elections. Seven or eight parties received sufficient support to obtain deputy terms in parliamentary elections.

In 1992, the universal adult suffrage totalled almost 1,500,000; by 2011 the number exceeded 1,700,000. In 1992, the first parliamentary election was held and almost 1,200,000 people voted. That number had decreased by 2004, when less than a million voters went to the polls. The elections of 2008 and 2011 saw an increased turnout; however, it did not match that of 1992 or 1996. The turnout was extraordinarily high in 1992, namely more than 85%. This was most probably due to the fact that these were the first elections for the new parliament, the National Assembly, and that the presidential elections were held concurrently. The turnout at the parliamentary elections had been decreasing constantly up to 2004, when it was just below 60%. At the 2008 and 2011 parliamentary elections the percentage grew by approximately 2,5%.

Similarly, the turnout at the presidential elections had decreased as well, the exception being the election of 2002, when the turnout in the first round was somewhat higher than in 1997. More than one third fewer voters took part in the first round of the presidential elections of 2012 than the elections of 1992. The turnout in the second round of the presidential elections of 2002, 2007, and 2012 got increasingly lower as well. Less than half of the universal adult suffrage participated in the second round of the 2002 elections.

In Slovenia, members of parliament are elected under the proportional representative system in eight electoral units. Each unit is given 11 deputy seats. Two members of parliament represent minorities. The Hungarian and Italian national minority elect one MP each. In terms of parliamentary elections, the span from 1992 to 2011 or up to the elections of 2014 can be divided into two periods. The first one is associated with coalition's stability. From 1992 to 2008, the National Assembly always completed its four-year term. The mandate of the National Assembly elected in 2008 and 2011 was cut short on both occasions due to the collapse of the coalition. Another typical feature is that the elections up to and including 2008 were won by big parties that came into being in the period when Slovenia gained independence. Parties emerging shortly before the elections won at the 2011 and 2014 elections in response to the voters' dissatisfaction with the existing parties.

In the first two presidential elections (1992 and 1997) the winner was decided in the first round, both elections were won by Milan Kučan. From the 2002 elections onwards, the second round was required at all times as none of the candidates received more than 50% of votes in the first round.

Keywords: elections, electoral law, the Republic of Slovenia, the National Assembly, president of the republic, political parties